

Tillbaka till konventionell växtodling

– en multipel fallstudie av lantbrukares beslut om att frångå ekologisk produktion

Back to conventional crop production – a multiple case study of farmers choice to leave organic production

Henrik Nobel

Självständigt arbete • 30 hp

Agronomprogrammet - ekonomi (270 hp)

Examensarbete/SLU, Institutionen för ekonomi, 1211 • ISSN 1401 4084

Uppsala 2019

Tillbaka till konventionell växtodling – en multipel fallstudie av lantbrukares beslut om att frångå ekologisk produktion

Back to conventional crop production – a multiple case study of farmers choice to leave organic production

Henrik Nobel

Handledare: Hans Andersson, Sveriges lantbruksuniversitet,
Institutionen för ekonomi

Examinator: Richard Ferguson, Sveriges lantbruksuniversitet,
Institutionen för ekonomi

Omfattning: 30 hp

Nivå och fördjupning: A1E

Kurstitel: Självständigt arbete i företagsekonomi, A1E

Kursansvarig inst.: Institutionen för ekonomi

Kurskod: EX0806

Program/utbildning: Agronomprogrammet - ekonomi (270 hp)

Utgivningsort: Uppsala

Utgivningsår: 2019

Omslagsbild: Henrik Nobel

Serietitel: Examensarbete/SLU, Institutionen för ekonomi

Delnummer i serien: 1211

ISSN: 1401 4084

Elektronisk publicering: <https://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: ekologisk, konventionell, växtodling, beslut, lantbruk, jordbruk
organic, conventional, agriculture

Förord

Jag vill rikta ett stort tack till alla lantbrukare som tog sig tiden att medverka i studien, utan er hade detta arbete inte varit möjligt.

Stort tack till Åsa Blomgren på Lantmännen som har hjälpt mig att hitta lämpliga respondenter.

Sist men inte minst, vill jag tacka min handledare Hans Andersson som har väglett mig genom arbetet och varit mycket behjälplig vid seminarium och handledarmöten.

Sammanfattning

Den ekologiska marknaden har ökat kraftigt det senaste decenniet och allt fler konsumenter väljer att köpa ekologiska livsmedel. I takt med ökad efterfrågan har antalet lantbrukare som väljer odla enligt ekologiska principer ökat, där en stärkt ekonomi och högre lönsamhet är drivkrafterna bakom omställningen. Samtidigt som lantbrukare väljer att ställa om till ekologisk växtodling finns det lantbrukare som väljer att återgå till konventionell odling.

Syftet med studien är att undersöka varför lantbrukare väljer att frångå ekologisk produktion och återgå till konventionell växtodling, eftersom den befintliga forskningen inom ämnesområdet är bristfällig. För att undersöka varför lantbrukare väljer att frångå ekologisk produktion, har studien även undersökt varför dessa lantbrukare valde att ställa om till ekologiskt. Studien har tillämpat en kvalitativ metod i form av en multipel fallstudie med sju lantbruksföretag i Svealand och Götaland. Samtliga lantbruksföretag har valts ut enligt ett antal kriterier för att ge ett representativt urval och uppfylla studiens syfte. Vidare har studiens avgränsats till lantbruksföretag med huvudinriktning på växtodling.

Den teoretiska utgångspunkten i studien är baserad på beslutsteorier och motivationsteorier och är utvalda efter studiens syfte. Motivationsteorin fokuserar till stor del på motiverande faktorer och delas in i påtryckande och eftersträvaransvärda faktorer, för att sedan analysera hur faktorerna påverkar beslutet för återgång till konventionell produktion.

Resultaten av studien visar att lantbrukarna till stor del valde att ställa om till ekologisk växtodling på grund av ekonomiska motiv och endast en lantbrukare valde att ställa om av ideologiska motiv. Beslutet rörande återgång påverkades av en kombination av faktorer och bestod till stor del av påtryckande faktorer som kunde undvikas med återgången. Samtliga lantbrukare i studien upplevde problem med ogräs som hade olika effekter mellan fallen. Effekterna av ogräs innebar lägre avkastning, tidskrävande skörd och bekämpning och spridning till parallellodlingar där följderna av dessa problem blev lägre lönsamhet. Utöver detta fick lantbrukarna negativa kommentarer från familj och grannar vilket påverkade deras yrkesstolthet. Återgången motiverades även av förändrad areal, där både en fördubbling och reducering av arealen motiverade lantbrukarna att bruka jorden konventionellt.

Abstract

The market for organically produced foods has grown significantly over the past decade. With a growing demand from consumers, more and more farmers choose to convert their farmland to organic production, where higher profitability is the main reason behind the conversion. As farmers choose to convert their production into organic, a group of farmers are reverting their production from organic back to conventional methods.

The aim of this study is to examine why farmers choose to revert from organic cropping systems back to conventional methods. The phenomenon of reverting to conventional agriculture has been studied in several countries in Europe, hence it has not yet been examined in Sweden. Previous studies have suggested that the decision of reverting to conventional methods needs to be examined in depth to understand why farmers choose to revert. Furthermore, the farmer's decision of converting to organic methods has been examined to enable a comparison of the conversion and reversion. The study uses a qualitative method with a multiple case study of seven agricultural firms in Sweden. The study is limited to examining firms located in the regions Götaland and Svealand and to firms that are mainly oriented towards cropping systems.

The theoretical framework in this study is based on motivational and decision making theories, and are chosen to fulfill the aim of the study. The motivational theory focuses on the positive and negative factors effecting motivation. The positive factors are mentioned as pull factors and are desirable to achieve by making a decision. The negative motivational factors are mentioned as push factors which the decision maker wants to avoid by making a decision. The push and pull theory are combined with descriptive decision making theory to examine why the farmers chose to convert and revert.

The results of the study show that farmers choose to convert their cropping systems to organic production due to higher profitability. Only one farmer in this study decided to convert to organic production due to ideological beliefs. The decision to revert the production to conventional methods was affected by a combination of factors and was dominated by negative factors that the farmers wanted to avoid by the reversion. All farmers in this study experienced problems with weeds, which had different effects among the cases. The effects of weeds included lower crop yield, time consuming harvest and weed control which resulted in lower profitability. Furthermore, the farmers experienced negative comments from family and neighbors, which affected their agricultural pride. The reversion was also motivated by a change in acreage, where both an increase and decrease motivated the farmers to use conventional methods instead.

Ordlista & förklaringar

Blindharving – ogräsharvning mellan sådd och uppkomst av gröda

Biofer – KRAV-godkänt gödselmedel

Karenstid – Odlingen måste följa regler för ekologisk odling två år innan grödorna kan klassas som ekologiska

KRAV – en svensk miljömärkning för livsmedel producerade enligt ekologiska principer. Producenter av KRAV-märkta produkter kontrolleras av godkända certifieringsorgan. I denna studie specificeras inte certifieringsorganen och benämns istället som KRAV.

Överfart – Körning med maskiner på fält

5 årsåtagande – ett åtagande att bruka marken enligt ekologiska principer under 5 års perioder och därmed erhålla ett högre bidrag. Ett åtagande som avslutas förtid resulterar i återbetalning.

Innehållsförteckning

1. INTRODUKTION	1
1.1 Bakgrund	1
1.2 Problemformulering	2
1.3 Syfte	3
1.4 Avgränsningar	4
2. TEORI	5
2.1 Teoretisk översikt	5
2.2 Beslutsteorier	5
2.2.1 Definitioner av beslut	5
2.2.2 Beslut inom lantbruk	7
2.3 Motivationsteorier	8
2.3.1 Push & pull	8
2.4 Teoretisk syntes	9
3. METOD	11
3.1 Kvalitativ metod	11
3.1.1 Kvalitetskriterier	11
3.1.2 Multipel fallstudie	12
3.1.3 Semistrukturerade intervjuer	13
3.2 Intervjuobjekten	14
3.3 Analysmetod	15
3.4 Litteraturgenomgång	15
3.5 Etiska aspekter	16
4. EMPIRI	18
4.1 Fallföretagens verksamhet	18
4.2 Omställning till ekologisk växtodling	20
4.3 Återgång till konventionell odling	25
5. ANALYS	32
5.1 Analys utifrån beslutsteorier	32
5.1.1 Beslut för omställning till ekologiskt	32
5.1.2 Beslut för återgång till konventionellt	33
5.2 Analys utifrån motivationsteorier	34
5.2.1 Motivation för omställning till ekologiskt	34
5.2.1 Motivation för återgång till konventionellt	35
5.3 Jämförelse mellan omställningen och återgången	36
5.4 Diskussion	37
5.4.1 Framtida forskning	38
6. SLUTSATSER	39
REFERENSER	40
BILAGA 1 - INTERVJUGUIDE	44

Figurförteckning

<i>Figur 1. Jordbruksmark brukad med ekologiska produktionsmetoder. Jordbruksverket, 2017. Egen bearbetning.</i>	2
<i>Figur 2. Lantbrukares beslutsprocess. Egen bearbetning av modell framtagen av Öhlmér et al. (1998).</i>	7
<i>Figur 3. En individs motivationsprocess. Egen bearbetning utifrån Robins (1992) modell.</i>	8
<i>Figur 4. Push-pull faktorer för motivation utifrån Kirkwood (2009). Egen bearbetning.</i>	9
<i>Figur 5. Schematisk bild över det teoretiska ramverket. Egen bearbetning.</i>	10
<i>Figur 6. Årtal för ekologisk odling. Egen bearbetning.</i>	20
<i>Figur 7. Omställning till ekologiskt utifrån push- och pullteorin framtagen av Gilad & Levine (1986). Egen bearbetning.</i>	35
<i>Figur 8. Återgång till konventionellt utifrån push- och pullteorin framtagen av Gilad & Levine (1986). Egen bearbetning.</i>	36

Tabellförteckning

<i>Tabell 1. Översikt av fallföretagens verksamhet. Egen bearbetning.</i>	18
<i>Tabell 2. Årtal för ekologisk odling. Egen bearbetning.</i>	20
<i>Tabell 3. Faktorer som påverkar omställning till ekologisk produktion och lantbrukarnas förväntan jämfört med resultatet. Egen bearbetning.</i>	21
<i>Tabell 4. Förändringar i verksamheten, informationsinhämtning vid omställning, uppfattning av regelverk och ekologisk odling. Egen bearbetning.</i>	23
<i>Tabell 5. Återgång till konventionell växtodling. Egen bearbetning.</i>	25
<i>Tabell 6. Efter återgången till konventionell växtodling. Egen bearbetning.</i>	28
<i>Tabell 7. Förändringar och tankar efter ekologisk odling. Egen bearbetning.</i>	30

1. Introduktion

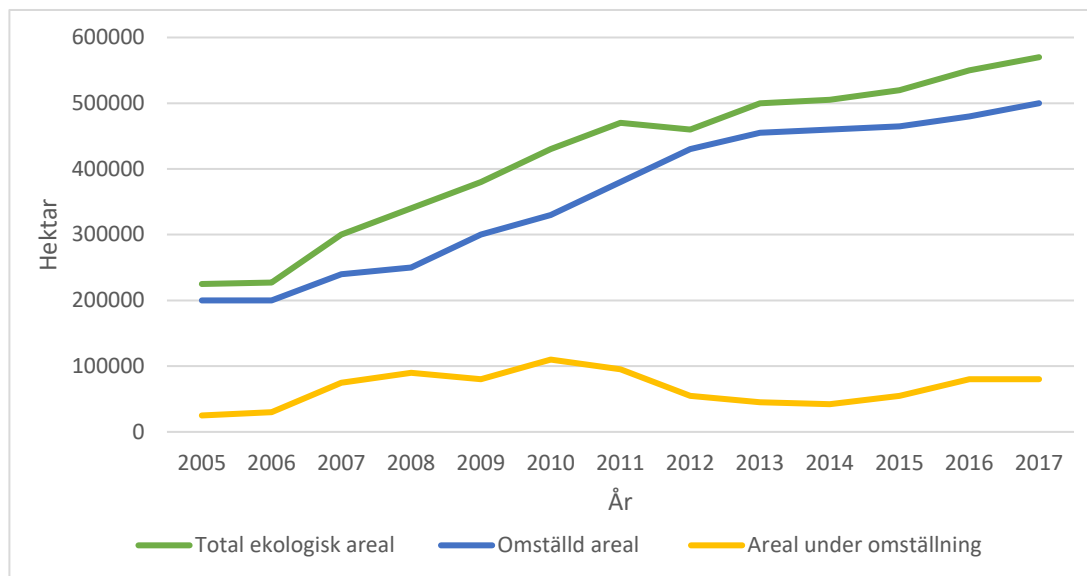
I följande avsnitt beskrivs bakgrunden inom ämnet samt en problemformulering. Vidare presenteras arbetets syfte och därefter formuleras forskningsfrågorna som kommer vara arbetets utgångspunkt. Avsnittet avslutas med en beskrivning av arbetets avgränsningar.

1.1 Bakgrund

I det svenska jordbruket finns det två huvudsakliga produktionsmetoder i växtodlingen, konventionellt och ekologiskt. Den ekologiska produktionsmetoden skiljer sig från konventionell växtodling på tre övergripande områden; bekämpning av ogräs och skadegörare, näringstillförsel samt sambandet mellan djurhållning och växtodling (Jordbruksverket 2018a). Detta innebär att den ekologiska produktionen inte tillåter användning av kemiska bekämpningsmedel och handelsgödsel, som är tillåtna i konventionell odling (Jordbruksverket, 2018a).

Efterfrågan på ekologiskt producerade livsmedel har ökat kraftigt det senaste decenniet. Från år 2004 till 2017 har värdet på ekologiskt producerade livsmedel och drycker ökat med cirka 400 % i Sverige (SCB, 2017). År 2017 utgjorde ekologiska livsmedel och drycker 7,6 % av det totala värdet av sålda livsmedel och drycker i Sverige (ibid.). Efterfrågan på ekologiskt producerade livsmedel har vuxit i sådan takt att utbudet inte har följt samma utveckling, vilket har lett till ett utbudsunderskott. Den ökade efterfrågan i kombination med generellt sett lägre avkastning kan betraktas som de huvudsakliga faktorerna till högre priser på ekologiska livsmedel jämfört med konventionellt producerade livsmedel (Jordbruksverket, 2008). Sveriges riksdag har beslutat om en livsmedelsstrategi i syfte att stärka den svenska livsmedelsproduktionen som går i linje miljömålen (Regeringskansliet, 2017a). Ett delmål i handlingsplanen är att främja ekologisk produktion av livsmedel. Målet innebär att vid år 2030 ska minst 30 % av jordbruksmarken vara omställd till ekologisk produktion samt att livsmedel som används i den offentliga sektorn till 60 % ska utgöras av ekologiska livsmedel (Regeringskansliet, 2017a). Omställning till ekologisk produktion kan innebära en risk och kan vara kostsam för den individuella lantbrukaren. Regeringen har därför infört ett stöd till lantbrukare för att gynna omställningen till ekologisk produktion. Från år 2018 till 2020 kommer totalt 175 miljoner SEK att användas till detta ändamål (Regeringskansliet, 2017b).

Den ökade efterfrågan på ekologiskt producerade livsmedel har lett till att ett flertal svenska lantbrukare valt att ställa om sin produktion, från konventionell till ekologisk produktion. År 2017 utgjorde den ekologiska arealen 19 % av den totala jordbruksmarken i Sverige (Jordbruksverket, 2017). I figur 1 visualiseras tillväxten av ekologiskt brukad areal, samt jordbruksmark som är under omställning till ekologisk produktion. Det totala antalet lantbruksföretag som brukar jordbruksmark omställd till ekologisk produktion ökade med 27 % från år 2009 till år 2017 (Jordbruksverket, 2017). Befintliga studier har undersökt varför svenska lantbrukare väljer att ställa om från konventionell till ekologisk produktion och vilka drivkrafterna är bakom beslutet. Forskningen visar att en stärkt ekonomi med högre lönsamhet är en stark drivkraft samt att den valda produktionsmetoden måste överensstämma med lantbrukarens personliga ideologi (Larsson *et al.*, 2015; Lund *et al.*, 2002; Sjölin 2008; Padel, 2001).

Figur 1. Jordbruksmark brukad med ekologiska produktionsmetoder. Jordbruksverket, 2017. Egen bearbetning.

Samtidigt som den ekologiska marknaden växer, både för producenter och konsumenter så finns det lantbrukare som väljer att lämna den ekologiska produktionsmetoden och återgå till konventionell produktion. Utifrån tillgänglig statistik från Jordbruksverket går det att urskilja det totala antalet lantbruksföretag som bedriver ekologisk produktion, men det går inte att urskilja hur många som väljer att återgå till konventionell produktion. Statistiken visar alltså inte antalet företag som väljer att lämna den ekologiska produktionen, utan endast det totala antalet producenter. Från år 2011 till 2012 sjönk det totala antalet lantbruksföretag med ekologisk växtodling med 114 företag, och för åren 2013 till 2014 sjönk antalet företag med 121 (Jordbruksverket, 2017). KRAV som är ett av certifieringsorganen för ekologisk produktion i Sverige, presenterar data i sin marknadsrapport som visar att under 2014, tillkom 113 ekologiskt certifierade verksamheter. Data visar även att antalet lantbrukare som frångick KRAV-certifieringen var större än antalet nya, men det går inte att urskilja hur stort antal som återgår till konventionell produktion (KRAV, 2015). KRAV undersökte per telefon varför lantbrukare valde att frånga ekologisk produktion, där låg lönsamhet svarade för 26 % och nedlagda verksamheter svarade för 43 % av de lantbrukare som frångick KRAV-certifieringen under 2014 (KRAV, 2015).

1.2 Problemformulering

Den befintliga forskningen i Sverige har till stor del fokuserat på omställningen från konventionell till ekologisk, men det saknas studier som analyserar varför svenska lantbrukare väljer att ställa om sin produktion från ekologisk tillbaka till konventionella metoder. Ett antal nyhetsbyråer har skrivit om lantbrukare som väljer att återgå till konventionella metoder, men det saknas vetenskapliga studier om varför lantbrukare återgår till konventionella metoder (Svenska Dagbladet, 2015; Hallandsposten, 2014).

Forskning som undersöker lantbrukarnas återgång till konventionella metoder har gjorts i ett antal europeiska länder. Heinze *et al.* (2008) har undersökt antalet lantbruksföretag i Tyskland som återgått till konventionella metoder samt vilka faktorer som påverkar sannolikheten för återgång. Forskningen visar att kunskap som inhämtas under den ekologiska produktionsperioden samt en stor andel omställd areal i kombination med animalieproduktion

ökar sannolikheten för fortsatt ekologisk produktion (Heinze *et al.*, 2008). Läpple (2010) har analyserat vad som motiverar lantbrukare i Irland att ställa om till ekologisk produktion samt varför en grupp lantbrukare väljer att återgå till konventionell produktion. Fokusområdet i Läpples (2010) forskning ligger på omställning till ekologisk produktion, men för att förhindra att lantbrukare lämnar den ekologiska produktionen krävs mer marknadsinformation för producenterna (Läpple, 2010).

Sahm *et al.* (2013) har undersökt omfattningen av återgång till konventionell produktion i Europa samt undersökt vilka faktorer som påverkar beslutet för återgången. Studierna baseras på statistik och visar att antalet lantbrukare som väljer att återgå till konventionell produktion kraftigt fluktuerar från år till år, men att det årligen finns en grupp lantbrukare som återgår till konventionell produktion. Arbetet visar att den mest betydelsefulla faktorn för återgång till konventionell produktion är olika ekonomiska skäl. Sahm *et al.* (2013) lyfter vikten av att undersöka lantbrukares återgång till konventionell produktion genom kvalitativ forskning, då detta saknas i dagsläget. Genom att undersöka frågor med ett kvalitativt tillvägagångssätt, kan de bakomliggande faktorerna analyseras mer djupgående.

Forskningen som har genomförts i dessa länder har begränsad relevans för den svenska lantbrukssektorn, då den lokala kontexten och miljön kan ha en stor påverkan. Bristen på forskning som undersöker varför svenska lantbrukare väljer att återgå till konventionell produktion kan ses som en brist i kunskapen kring ekologisk produktion. Livsmedelsstrategin som är fastställd av Sveriges regering, innehåller ett delmål om att utöka den ekologiska produktionsarealen i Sverige, men om en grupp lantbrukare väljer att återgå till konventionell produktion kan detta ses som ett politiskt misslyckande (Regeringskansliet, 2017b). De stöd som är avsatta för att gynna omställningen till ekologisk produktion skulle därför kunna användas på ett mer effektivt sätt, där hänsyn tas till de faktorer som påverkar lantbrukarnas beslut att återställa sin produktion. Genom att studera problemet ur lantbrukarnas perspektiv kan en djupare förståelse om lantbrukarnas företagsstyrning möjliggöras. Hansson (2006) menar att genom att förstå faktorer som påverkar ett strategiskt beslut inom lantbruket, kan rådgivningsverktyg och policys utvecklas på ett bättre sätt. Likt detta menar Öhlmer *et al.* (1998) att beslut inom lantbrukssektorn är komplexa processer, som måste studeras för att förbättra framtida beslutsprocesser.

1.3 Syfte

Det huvudsakliga syftet i denna studie är att undersöka varför svenska lantbrukare väljer att ställa om produktionen från ekologisk tillbaka till konventionell. Studien avser att undersöka vilka faktorer som motiverar lantbrukare att fatta detta beslut. Dessutom syftar studien även till att undersöka varför lantbrukare valde att ställa om till ekologisk odling, för att sedan jämföra detta med beslutet att återgå till konventionell odling. Studien syftar även till att utöka kunskapen inom ämnesområdet, då det saknas forskning ur denna infallsvinkel.

- Varför valde lantbrukarna att ställa om till ekologiskt?
- Varför väljer dessa lantbrukare att återgå till konventionell växtodling?
- Vilka faktorer motiverar besluten?

1.4 Avgränsningar

Studien avgränsas till att undersöka lantbruksföretag som odlar jordbruksgrödor enligt Jordbruksverkets indelning. Dessa grödor inkluderar spannmål, oljeväxter, baljväxter, majs, lin, potatis och sockerbeter (Jordbruksverket, 2019b). Jordbruksgrödor avsedda för livsmedelsproduktion visar ett tydligt samband med Sveriges livsmedelsstrategi och har en kortare produktionsperiod jämfört med animalieproduktion, vilket motiverar denna avgränsning. Vidare avgränsas studien till att endast studera lantbruksföretag som har fortsatt med växtodling efter beslutet att frånga ekologisk odling. Därmed avgränsas de företag som har valt att lägga ner produktionen.

I denna studie analyseras endast lantbruksföretag som har växtodling som huvudinriktning. Utöver denna avgränsning måste lantbruket även utgöra den huvudsakliga inkomsten för den individuella lantbrukaren, för att beslutet om ändrad produktionsmetod ska medföra märkbara förändringar. Samtliga avgränsningar är nödvändiga vid analys av resultaten samt för att möjliggöra en mer djupgående förståelse. För att uppfylla syftet har ett antal kriterier skapats som används vid urvalet av respondenter i denna studie. En detaljerad lista av kriterierna återges i metodavsnittet.

2. Teori

I detta kapitel presenteras teorin som har använts i arbetet. Kapitlet syftar till att ge läsaren en djupare förståelse i ämnet. Ett flertal teorier kommer sedan att kombineras och användas som ett teoretiskt ramverk vid analys av empirin.

2.1 Teoretisk översikt

Teorierna som har tillämpats i detta arbete är består till stor del av beslutsteorier samt motivationsteorier. Beslutsteorierna beskriver olika infallsvinklar inom ämnet, definitioner av beslut och beslut inom lantbruk. Kapitlet avslutas med en beskrivning av en motivationsprocess.

2.2 Beslutsteorier

Beslutsteorier kan delas upp i två huvudkategorier, normativa och deskriptiva teorier. Normativa teorier syftar till att beskriva hur ett optimalt beslut bör tas, medan deskriptiva beslutsteorier fokuserar på att beskriva hur beslut tas i verkligheten (Edwards *et al.*, 2001; Bell *et al.*, 1990). Både normativa och deskriptiva teorier eftersträvar att beskriva människors beteende, men skillnaden är att normativa teorier fokuserar på individer som använder verktyg vid beslutsfattande. Normativa teorier fokuserar därför till stor del på vilka verktyg som kan användas vid beslutsfattande och hur dessa används på bästa sätt (Edwards *et al.*, 2001). Verktygen som utvecklas utifrån normativa beslutsteorier kan användas som stöd för att fatta optimala beslut. I företagssammanhang har dessa verktyg utvecklats till komplexa system som i många fall syftar till att fatta beslut givet mål som vinstmaximering eller kostnadsminimering (Kleindorfer, 1993). Genom att tillämpa processer för beslutsfattande kan optimala och genomtänkta beslut tas (*ibid.*).

Deskriptiva teorier som syftar till att beskriva hur beslut tas, har bidragit till ökad förståelse kring hur beslutsprocesser fungerar i olika organisationer. Kultur och struktur i organisationen har ett påtagligt inflytande på hur beslut tas, där även samhällsnormer påverkar beslut (Kleindorfer, 1993). Syftet med detta arbete är att undersöka varför lantbrukare väljer att återgå till konventionell produktion samt vilka faktorer som påverkar beslutet. Därför baseras det teoretiska ramverket på deskriptiva teorier, som beskriver hur beslut tas i praktiken.

Forskningen inom beslutsteorier har många olika infallsvinklar och omfattning. Kleindorfer *et al.* (1993) menar att forskning rörande beslut dels bör undersöka momentet av problemlösning men även hur beslutsfattaren identifierar problemen i ett tidigt skede. Vidare menar Kleindorfer *et al.* (1993) att implementeringen av problemlösningen och uppföljning, är essentiellt för att förstå hela beslutsprocessen tydligare.

2.2.1 Definitioner av beslut

Det finns många definitioner av vad ett beslut är. Ett beslut kan definieras som de handlingar en beslutsfattare anser är tillräckligt viktiga för att motivera en investering i form av ansträngning och tankar (Edwards *et al.*, 2001). Målet med ett beslut är att uppnå det som beslutsfattaren anser vara det optimala vid beslutstillfället. Edwards *et al.*, (2001) menar att ett beslut är en oåterkallelig handling och som är driven av värde i olika former, vilket innebär att beslutet kräver ansträngning och betänkande. Vid lantbrukarens val av produktionsmetod, kan

valet tolkas som en oåterkallelig handling på kort sikt. Däremot kan produktionsmetoden ändras flertalet gånger, vilket gör att beslutet därmed inte behöver betraktas som oåterkallelig på lång sikt. Kleindorfer *et al.* (1993) väljer att definiera ett beslut som ett avsiktligt och reflexivt val som en respons på en upplevt behov. Den reflexiva förmågan särskiljer människan från andra levande arter på jorden, och därför är denna del av beslutsfattandet intressant att undersöka (Kleindorfer *et al.*, 1993).

Den gemensamma nämnaren bland definitionerna av vad ett beslut är, är att det är ett val mellan olika handlingsalternativ (Edwards *et al.*, 2001; Kleindorfer *et al.*, 1993). Ett val görs utifrån någon form av behov eller mål, som kan vara mer eller mindre definierat. Forskningen inom företagsekonomi antar i många fall att beslut görs utifrån ekonomisk rationalitet. Detta innebär att beslutsfattaren har komplett information om alternativen och konsekvenserna om handlingsalternativen samt hur detta bidrar till att de ekonomiska målen uppfylls (Lee *et al.*, 1999). Den ekonomiska rationaliteten hos beslutsfattare har ifrågasatts, då en beslutsfattare sällan kan besitta all nödvändig information för att ta ett optimalt beslut (*ibid.*) Intressenter såsom medarbetare och samhället kan även ha en stor effekt på beslutsfattarens mål och val av handlingsalternativ. Jämfört med t.ex. aktieägare, har dessa intressenter inget direkt inflytande över beslutsfattandet men kan indirekt påverka beslutet i en organisation. Lee *et al.*, (1999) menar därför att ett beslut kan ses som ett val som både tillfredsställer aktieägarnas ekonomiska krav, men som även tar hänsyn till de övriga intressenterna.

Simon (1968) menar att om det finns flera intressenter som påverkar och kan påverka ett beslut, så kommer det vara näst intill omöjligt att tillfredsställa alla intressenter till fullo. Vidare menar Simons (1968) att i en ideal värld skulle alla beslut vara fullt rationella med optimal resursallokering. Men i verkligheten är rationalitet svårt att uppnå, och därför är begreppet *begränsad rationalitet* mer lämpligt eftersom begreppet tar hänsyn till de parametrar som påverkar graden av rationalitet i beslutet. Dessa parametrar är information tillgänglig för beslutsfattaren, deras kognitiva begränsningar samt tillgång på tid innan beslutet måste tas (Simon, 1968). Rationalitet associeras vanligtvis i företagssammanhang med ekonomisk rationalitet. För en lantbrukare som är ekonomiskt rationell, finns begränsat utrymme för faktorer som inte påverkar ekonomin. Cyert & March (1963) har studerat hur värderingar påverkar beslutsprocessen och hur det i sin tur påverkar målen i organisationen. Studien visar att ett beslut inte behöver vara optimalt och att det istället räcker att uppnå de individuella aspirationerna eller målen. Därför är det relevant att undersöka lantbrukares individuella ambitioner för att förstå varför ett beslut tas.

Det finns många faktorer som påverkar en individ eller organisation inför ett beslut, och dessa faktorer kan delas in i olika kategorier. Lee *et al.*, (1999) väljer att dela in dessa faktorer i externa och interna faktorer. De externa faktorerna kan delas upp i två underkategorier, generella externa faktorer och specifika externa faktorer. Generella externa faktorer syftar på faktorer utanför organisationen såsom konjunkturen, politik, regelverk och teknologi. Specifika externa faktorer avser faktorer som är utanför organisationens kontroll men som är direkt kopplade till verksamheten såsom leverantörer, kunder, konkurrens, arbetsresurser och lobbygrupper och är därmed intressenter i företagets verksamhet. De interna faktorerna kan organisationen påverka i större utsträckning än de externa faktorerna och exempel på dessa är företagsstruktur, kultur, ledningsstil och politik. De interna faktorerna kan ha begränsad relevans för en mindre organisation, eftersom de bygger på en interaktion mellan medarbetarna (Lee *et al.*, 1999).

Simon (1960) delar upp beslut i två kategorier, återkommande beslut och unika beslut. Återkommande beslut är de beslut som beslutsfattaren har fattat tidigare och därmed har erfarenhet av. Beslutsfattaren har då ett mer standardiserat tillvägagångssätt och beslutet kan ses som en rutin. Enligt Simon (1960) är ett unikt beslut att betrakta som motsatsen till ett återkommande beslut. Ett unikt beslut innebär en engångsföreteelse och kan därför innebära att beslutsprocessen är mindre strukturerad. Unika beslut innebär en större komplexitet för beslutsfattaren eftersom det saknas erfarenhet i tillvägagångssättet samt beslutet vanligen är associerat med stora förändringar i organisationen (ibid.) Beslutsfattaren står därmed inför en ny situation, där olika alternativ och analyser av möjliga konsekvenser blir svåra för individen att beräkna. För en lantbrukare blir konsekvenserna av det unika beslutet mycket viktiga och de blir märkbara först på längre sikt (Ryhänen, 1995)

2.2.2 Beslut inom lantbruk

Beslut inom lantbrukssektorn har studerats av flertalet forskare, med olika infallsvinklar (Öhlmér *et al.*, 1998; Martin-Clouaire, 2017, Lunneryd, 2003). Öhlmérs (1998) arbete grundar sig i befintlig forskning inom beslutsfattande, som sedan jämförs med lantbrukares beslutsprocesser. Öhlmér *et al.* (1998) argumenterar för att traditionella modeller som betraktar beslut som linjära processer kan utvecklas eftersom flera av stegen i processen pågår parallellt och behöver inte ske i bestämd ordning. Utifrån fallstudier med lantbrukare utvecklas en matris som består av fyra faser samt fyra delprocesser. De fyra faser vid beslutsfattandet är problemupptäckt, definiering av problemet, analys och val och implementering. Delprocesserna delas in i sökning och uppmärksamhet, planering, utvärdering och val samt ansvarstagande (ibid.). Delprocesserna kan ske parallellt och samtidigt som faserna. Därför menar författarna att en matris ger en tydligare representation av beslutsprocessen jämfört med en linjär process. Modellen innehåller inte något om beslutsfattarens mål och vision och det är därför nödvändigt att detta definieras innan beslutsprocessen påbörjas (ibid.).

Faser	Delprocesser			
	Sökning och uppmärksamhet	Planering	Utvärdering och val	Ansvarstagande
Problemupptäckt	Information-sökning; uppmärksamhet	Förutse möjliga konsekvenser	Konsekvensanalys; problem?	Undersök valet
Definition av problemet	Information-sökning; hitta alternativ	Förutse möjliga konsekvenser	Konsekvensanalys; Undersök alternativet	Undersök valet
Analys och val	Information-sökning	Planera, förutse möjliga konsekvenser	Konsekvensanalys; val av alternativ	Undersök valet
Implementering	Information-sökning;	Förutse möjliga konsekvenser	Konsekvensanalys; val av korrigerande åtgärder	Ansvarstagande för slutgiltigt resultat

Figur 2. Lantbrukares beslutsprocess. Egen bearbetning av modell framtagen av Öhlmér *et al.* (1998).

Öhlmér *et al.* (1998) definierar ett problem som skillnaden mellan den upplevda situationen och den önskade situationen. När ett problem har upptäckts, måste problemet tydligt definieras för att förstå problemets omfattning samt för att jämföra handlingsalternativ. Vidare

menar Öhlmer *et al.* (1998) att handlingsalternativen jämförs på ett övergripande plan, för att sedan välja ut relevanta alternativ för en mer genomgående analys. Vid analys och val av handlingsalternativ söker beslutsfattaren efter information för att undersöka vilka faktorer som bidrar till det upplevda problemet. Vidare jämförs handlingsalternativen med ett fokus på vilka konsekvenser som var och ett av alternativen kan omfatta. Vid beslutsfattandet kommer utvärderingen av de potentiellt olika konsekvenserna att påverka beslutsfattaren val.

2.3 Motivationsteorier

En betydande drivkraft bakom ett beslut är motivationen hos den individuella lantbrukaren (Martin-Clouaire, 2017). För att få en djupare förståelse om varför lantbrukare tar ett visst beslut, är det därför relevant att undersöka motivationen bakom beslutet. Motivationen för en individ kan vara både positiva och negativa faktorer som ligger till grund för ett beslut (Martin-Clouaire, 2017).

När ett problem har identifierats, krävs enligt Robins (1992) motivation för att beslut ska tas. Robins (1992) definierar motivation som viljan att göra något för att tillfredsställa ett behov. Vidare definieras ett behov som en fysiologisk eller psykologisk otillräcklighet som gör att ett visst handlingsalternativ blir tilltalande. Ett behov som inte är tillfredsställt skapar en form av belastning hos individen, som i sin tur kan skapa en drivkraft hos individen. Drivkraften bidrar till att individen söker efter önskat läge. Om det önskade läget sedan uppnås, tillfredsställs behovet och belastningen reduceras. Förenklat kan motivation beskrivas som kraften att tillfredsställa ett behov (Robins, 1992). I figur 3 visualiseras motivationsprocessen.

Figur 3. En individs motivationsprocess. Egen bearbetning utifrån Robins (1992) modell.

Precis som beslut, är motivation ett komplext fenomen som kan studeras utifrån olika infallsvinklar. Det finns ett stort antal faktorer som påverkar motivationen hos lantbrukare, såsom sociala, ekonomiska och miljömässiga (Vik *et al.*, 2011).

2.3.1 Push & pull

Motivation kan förklaras med push och pull-teorierna utvecklad av Gilad & Levine (1986). Genom att studera motivationen hos entreprenörer, delade Gilad & Levine (1986) in motivationsfaktorer i *push* och *pull*. Med engelskans *push* menas negativa faktorer som är påtryckande i ett beslut. Faktorerna kan vara både externa och interna såsom missnöjdhet på arbetsplatsen, låg lön, strikta arbetstider, förändrad familjesituation m fl. Pull-faktorerna kan betraktas som motsatsen till push-faktorerna då dessa är positiva motivationsfaktorer som individen eftersträvar. Exempel på pull-faktorer hos entreprenörer är rikedom, självständighet och livsstil (Kirkwood, 2009; Gilad & Levine, 1986). I figur 4 visualiseras push och pull-faktorerna och hur dessa står i ett motsatsförhållande till varandra. Vid lantbrukares beslut att frångå ekologisk produktion, blir push-faktorerna därmed faktorer som skapar ett missnöje med den ekologiska produktionen och pull-faktorer blir därför de faktorer som är eftersträvaransvärda utanför den ekologiska produktionen.

Figur 4. Push-pull faktorer för motivation utifrån Kirkwood (2009). Egen bearbetning.

2.4 Teoretisk syntes

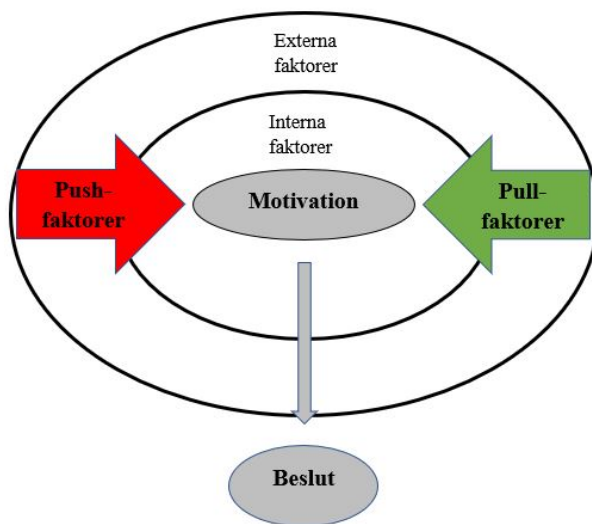
När lantbrukare väljer att frångå ekologisk växtodling och återgå till konventionell produktion står de inför ett unikt beslut. Ett unikt beslut innebär en komplex beslutsprocess, då lantbrukaren inte har gjort liknande beslut tidigare (Simon, 1961). Unika beslut har vanligtvis en stor påverkan på verksamheten, då effekten av beslutet synliggörs först på lång sikt (Ryhänen, 1995).

Ett beslut kan ses som en handling som görs för att den upplevda situationen skiljer sig från den önskade situationen. När ett problem upptäcks måste detta definieras för att få en övergripande bild av möjliga handlingsalternativ. Handlingsalternativen jämförs för att sedan välja det alternativ som berör de faktorer som bidrar till att lösa problemet (Öhlmér *et al.*, 1998).

För att ett beslut ska kunna tas av en beslutsfattare, krävs det motivation (Robins, 1992). Motivation kan ses som viljan att utföra ett handlingsalternativ för att tillfredsställa ett behov, och är en stor drivkraft bakom ett beslut (Martin-Clouaire, 2017). När ett behov inte är tillfredsställt skapas en belastning hos individen, som ger upphov till drivkraften. Det är först när behovet blir tillfredsställt som belastningen för individen kan reduceras.

Push- och pullteorin illustrerar hur olika faktorer kan påverka motivationen hos en individ eller organisation (Gilad & Levine, 1986). Faktorerna delas in i push-faktorer, vilket syftar på faktorer som är negativa och påtryckande i ett beslut. Motsatsen är pull-faktorerna som är positiva motivationsfaktorer därför önskvärda för beslutsfattaren.

Utifrån Öhlmér *et al.*, (1998) matris som beskriver beslutsprocessen för lantbrukare, är det faserna problemupptäckt och definition av problemet som främst studeras i detta arbete. Problemupptäckt och definition av problemet ligger till grund för besluten att återgå och därav analyseras inte hela beslutsprocessen, och istället analyseras faserna med motivationsteorier. Detta kombineras med Robins (1992) teori om drivkraften som ligger bakom ett beslut, där denna drivkraft är synonymt med drivande faktorer och motivation. När lantbrukare står inför ett beslut att återgå till konventionell produktion, kan det vara flera faktorer som påverkar beslutet. I detta arbete analyseras vilka faktorer som motiverar lantbrukarnas beslut och delas in enligt Gilad & Levines (1986) push- och pull-teori. Denna indelning kompletteras med externa och interna faktorer som påverkar en beslutsfattare framtagna av Lee *et al.*, (1999). Därmed kan push- och pull faktorerna klassas som antingen interna eller externa faktorer. I figur 4 illustreras det teoretiska ramverk som är utgångspunkten för detta arbete.

Figur 5. Schematisk bild över det teoretiska ramverket. Egen bearbetning.

3. Metod

I följande kapitel presenteras den valda metoden i denna studie. Avsnittet inleds med en beskrivning av den kvalitativa metodiken som studien bygger på, samt en motivering varför denna metod är lämplig. Sedan beskrivs tillvägagångssättet i form av fallstudier, kvalitetskriterier och urval av fallstudieobjekt. Avsnittet avslutas med att diskutera de etiska aspekter som beaktas i studien.

3.1 Kvalitativ metod

Syftet med studien är att undersöka varför svenska lantbrukare väljer att frångå ekologisk växtodling och vilka faktorer som påverkar beslutet. För att besvara forskningsfrågorna och uppfylla studiens syfte, valdes ett kvalitativt tillvägagångssätt. Studien genomfördes i form av fallstudier av lantbrukare som har valt att frångå ekologisk växtodling, där lantbrukarnas egna perspektiv på beslutet står i fokus. En kvalitativ forskningsmetod är lämplig att använda då data presenteras med ord, vilket skiljer sig från en kvantitativ metod där data istället uttrycks i numeriska värden. Vidare motiveras den kvalitativa metoden av studiens syfte, som är att få en djupare förståelse för lantbrukares beslut och agerande i en specifik situation (Robson, 2011). Ett kvalitativt tillvägagångssätt är lämpligt att använda när syftet är att förstå individers perspektiv i en unik kontext (Patton, 2005). I denna studie är det lantbrukarens egna perspektiv på beslutet att frångå ekologisk produktion som studeras och där kontexten kan skilja sig åt mellan fallen. Genom att tillämpa en kvalitativ metod, kan forskaren lyfta fram komplexiteten och bidra till en mer djupgående förståelse för dessa beslut (Bryman & Bell, 2013; Simon, 1961).

Den kvalitativa forskningsmetoden har ett induktivt förhållningssätt till insamlad data och teori, där teorin till en del betraktas som resultatet av studien. Därmed eftersträvas en induktiv ansats att generera en teori som är baserad på inhämtad data i studien och koppla samman den med befintliga teorier (Bryman & Bell, 2013). Ur ett kunskapsteoretiskt perspektiv är denna studie interpretativ eller tolkningsinriktad och fokuserar på förståelsen av den sociala verkligheten. Ett tolkningsperspektiv är vanligt förekommande inom samhällsvetenskapen och skiljer sig från naturvetenskapens positivism, då detta perspektiv ger utrymme för flera tolkningar av den sociala verkligheten. De sociala verkligheterna är under konstant förändring och det blir därmed forskarens uppdrag att lyfta fram relevanta tolkningar av denna verklighet. Vidare är den studiens ontologiska ståndpunkt av konstruktionistisk karaktär, vilket innebär att sociala företeelser tolkas som ett pågående samspel mellan individer som konstant utvecklas (Bryman & Bell, 2013).

3.1.1 Kvalitetskriterier

För att försäkra och utvärdera kvaliteten i denna studie har kvalitetskriterierna tillförlitlighet och äkthet tillämpats. Dessa kriterier är anpassade för att utvärdera kvalitativ forskning och skiljer sig därmed från den kvantitativa metodikens kvalitetskriterier, där reliabilitet och validitet tillämpas istället (Bryman & Bell, 2013). Kriterierna har likheter med varandra och inom kvantitativ forskning används kriterierna i stor utsträckning för att mäta kvalitén. Detta kan emellertid bli problematiskt inom kvalitativ forskning där det kan finnas utrymme för flera sociala verkligheter (Guba *et al.*, 1994).

Trovärdighet är ett av huvudkriterierna som tillämpas, som består av fyra delkriterier. Ett av dessa kriterier är tillförlitlighet som syftar till att forskaren måste presentera en tillförlitlig beskrivning av den sociala verklighet som studerats. Detta är nödvändigt då en social verklighet kan uppfattas olika och bekräftas genom respondentvalidering. Detta innebär att respondenterna tar del av resultaten för att säkerställa att den verklighet som beskrivs är korrekt, där eventuella revideringar kan göras.

Nästa delkriterium under trovärdighet är studiens överförbarhet. Kvalitativa studier lägger till skillnad från kvantitativa, ett stort fokus på den kontextuella förståelsen. Den unika kontexten har en betydande påverkan på studiens resultat och det är därför viktigt att dessa aspekter redogörs för i den insamlade empirin (Bryman & Bell, 2013). I denna studie säkerställs överförbarheten genom detaljerad beskrivning av den insamlade empirin, för att läsaren ska kunna göra en egen tolkning. Vidare har alla intervjuer bortsett från en, genomförts i form av personliga intervjuer på den plats där lantbrukarna är verksamma.

Pålitlighet är nästa delkriterium av trovärdigheten som innebär att forskarna ska ha ett granskande tillvägagångssätt på forskningsprocessen. I praktiken innebär detta att tillvägagångssättet beskrivs och motiveras, från problemformulering till analys för skapa en form av transparens (Bryman & Bell, 2013). Detta har tillämpats genom kontinuerliga handledarmöten och examination av arbetet.

Det sista delkriteriet av trovärdighet är konfirmering som syftar till att minimera forskaren subjektiva roll i studien. Inom samhällsvetenskaplig forskning är det svårt för forskaren att vara fullständigt objektiv. Forskaren måste därför handla i god tro och inte låt personliga värderingar påverka studiens resultat (Bryman & Bell, 2013). För att detta kriterium ska uppfyllas har forskningsprocessen granskats av en extern part, i form av handledare, examinator och övriga kursdeltagare.

Äkthet är det andra huvudkriteriet som används för att bedöma kvaliteten på kvalitativ forskning. Ett underkriterium till äkthet är om studien ger en rättvis bild av det fenomen som studien syftar till att undersöka. Olika intressenter i en situation kan ha olika uppfattningar och åsikter. Därför är det forskarens roll att säkerställa att samtliga perspektiv beaktas. Detta har beaktats genom att samtliga respondenter uppmanades till att bjuda in eventuella personer som var med och tog beslutet, för att ge en rätt vis bild utifrån flera perspektiv.

Nästa del av äktheten består av fyra olika typer av autenticitet. En typ av autenticitet är ontologisk autenticitet som kan uppfyllas genom ställa följande fråga; bidrar studien till att respondenterna får en djupare förståelse av sin situation? Pedagogisk autenticitet syftar till att undersökningen ska bidra till att respondenterna får en bättre förståelse för andras situationer. Då ämnesområdet är utforskat bidrar denna studie till att respondenterna får möjlighet att ta del av hur övriga medverkande resonerade i beslutet återgå till konventionell växtodling. Katalytisk autenticitet kan uppfyllas genom att ställa frågan; har studien bidragit med att respondenterna kan förändra sin situation?

Det sista delkriteriet av äkthet är taktisk autenticitet syftar till att studien ska möjliggöra att respondenterna ska kunna vidta att ändra sin situation (Bryman & Bell, 2013).

3.1.2 Multipel fallstudie

En fallstudie är en djupgående och detaljerad studie av ett enda unikt fall som kan bestå av en individ, organisation, en specifik plats eller en viss händelse (Bryman & Bell, 2013).

För att uppfylla syftet och besvara forskningsfrågorna i denna studie, tillämpas en multipel fallstudiedesign, vilket innebär att datainsamlingen sker för ett flertal fall. När flera fall ingår i en studie präglas samtliga fall av att de har något gemensamt, där beslutet att återgå till konventionell odling analyseras i denna studie (Stake, 2006). Metoden är fördelaktig vid jämförelse av fallen, där både skillnader och samband kan upptäckas (Yin, 2003). Vidare menar Yin (2003) att om en forskningsfråga syftar till att undersöka *hur* eller *varför*, är fallstudier ett lämpligt tillvägagångssätt, vilket ytterligare motiverar detta val. Om ett forskningsområde inte är utforskat tidigare, är fallstudier ett lämpligt tillvägagångssätt som ger en övergripande förståelse för fenomenet (Eisenhart, 1989). I avsnitt 1.2 beskrivs avsaknaden av forskning inom området och därmed är en multipel fallstudiedesign lämplig att använda.

Ett mål med fallstudier är att upptäcka företeelser som kan appliceras och generaliseras utanför fallets kontext (Robson, 2011; Bryman & Bell, 2013). Utifrån en multipel fallstudiedesign kan forskaren upptäcka eventuella samband mellan fallen, som sedan kan analyseras om dessa samband kan vara aktuella för övriga fall utanför studien. Fallstudierna utgör dock inget genomsnitt, och behöver inte nödvändigtvis vara representativt för liknande fall vilket gör att graden av generaliserbarhet är begränsad (Bryman & Bell, 2013). Genom att analysera likheter och mönster i respondenternas svar, kan de faktorer som påverkar lantbrukarens beslut att återgå till konventionell produktion identifieras (Bryman & Bell, 2013).

3.1.3 Semistrukturerade intervjuer

Insamlingen av data i fallstudierna består av semistrukturerade intervjuer. Intervjutekniken innebär att intervjun baseras på en intervjuguide, som består av frågor som syftar till att besvara forskningsfrågorna i denna studie (Bryman & Bell, 2013). Frågorna är öppna frågor vilket innebär att respondenterna har möjlighet att utforma sina svar med stor frihet. En semistrukturerad intervju är strukturerad i den mening att den utgår från en intervjuguide som säkerställer att samtliga frågor ställs till alla respondenter. Tekniken ger även utrymme för forskaren att ställa följdfrågor som anses vara relevanta för att besvara forskningsfrågorna, men även för respondenterna att lyfta nya frågor som de anser vara relevanta (Bryman & Bell, 2013). Intervjuguiden är uppdelad i tre teman för en tydlig uppdelning mellan ämnena för både respondenten och forskaren under intervjun samt vid transkriberingen efter intervjuns avslut. Det första temat i intervjuguiden består av bakgrundsinformation om verksamheten för att få förståelse för produktionsinriktning, brukad areal, ägarstruktur med mera. Det andra temat behandlar frågor rörande omställningen till ekologisk växtodling. Intervjuguiden avslutas med frågor om återgången till konventionell växtodling. Samtliga frågor i intervjuguiden återfinns i bilaga 1.

Intervjuerna har i första hand gjorts i form av personliga intervjuer på den plats där lantbrukaren bedriver verksamheten. I de fall där personliga intervjuer inte var möjliga, har telefonintervjuer genomförts. Fördelen med att utföra personliga intervjuer är att forskaren ges möjlighet att avläsa respondentens kroppsspråk, och kan därmed upptäcka eventuellt obehag kopplat till frågorna eller vidare förklara frågorna för att undvika missuppfattningar. Nackdelen med personliga intervjuer är att de är tidskrävande och kostsamma, i synnerhet i de fall där verksamheterna är avlägsna. Telefonintervjuer har fördelen att de är tidseffektiva och möjliggör att forskaren kan utföra intervjuer med respondenter som befinner sig långt bort (Bryman & Bell, 2013).

I samtliga fall har respondenterna kontaktats i förväg, där studiens syfte och forskningsfrågor har presenterats och därefter har respondenterna fått valmöjligheten att delta i studien. Intervjuguiden har presenterats i förhand, för att ge respondenterna betänketid på frågorna.

3.2 Intervjuobjekten

En multipel fallstudiedesign omfattar ett flertal fall, där fallens omfattning och antal varierar. Litteraturen inom kvalitativ forskning visar på skilda uppfattningar om hur många fall som är optimalt och att ett förutbestämt antal inte alltid är relevant (Guest *et al.*, 2006). Till skillnad från kvantitativa studier som kräver stora urval för att genomföra statistisk analys, kräver kvalitativa studier ett mindre urval. Förklaringen är att kvalitativa fallstudier syftar till att samla data som är användbara för att förstå komplexiteten, kontexten och variationer av ett problem, och de syftar därmed inte till att representera en hel population (Gentles *et al.*, 2015).

Att bestämma antalet fall i förhand kan vara problematiskt då forskarna inte vet kvalitén på data i förhand samt hur många fall som är nödvändiga för att besvara forskningsfrågorna. Istället används begreppet mättnad som innebär att när nya fall inte bidrar med ny information eller teman i studien uppnås mättnad. Därmed bestäms antalet studier av när mättnad uppnås (Guest *et al.*, 2006). Fördelarna med denna metod är att antalet fall är rörligt och anpassas efter kvalitet och innehåll för att uppfylla studiens syfte (Gentles *et al.*, 2015; Guest *et al.*, 2006). Metoden har emellertid fått kritik då forskarna kan hävda att mättnad har uppnåtts även om så inte är fallet (Dey, 2008). Stake (2006) menar att fördelarna med en multipel fallstudiedesign blir begränsade om antalet fall är färre än fyra, då graden av jämförbarhet blir begränsad. Vidare menar Stake (2006) att fler än 10 fall bidrar till stor mängd data med många variationer som varken forskarna eller läsaren av studien har nytta av. Likt detta menar Kuzel (1992) sex till åtta fall är lämpligt om fallen kan betraktas som homogena. Med fall i denna studie avses lantbrukare och deras verksamheter.

Utifrån Kuzel (1992) och Stake (2006) arbeten, gjordes en bedömning att sju fallstudier var ett lämpligt antal för denna studie. Dessa fall valdes sedan ut efter ett antal urvalskriterier som bestämdes i förhand. Fallen valdes ut enligt följande kriterier:

1. Samma marker - Återgången till konventionell odling måste helt eller delvis ha skett på samma marker som den ekologiska odlingen tidigare bedrevs på. Detta motiveras att eliminera skillnader i jordmån, temperatur, nederbörd och vind, som varierar mellan olika platser och påverkar växtodlingen (Jordbruksverket, 2001)
2. Geografisk avgränsning - Studien avgränsas till Svealand och Götaland eftersom klimatet i dessa områden är jämförbara. Detta motiveras av att dessa områden har ett likartat klimat och längd på växtodlingssäsongen, samt jämförbara avkastningsnivåer (SCB, 2018; SMHI, 2017, Jordbruksverket, 2001)
3. Jordbruksgrödor - den huvudsakliga produktionsinriktningen måste vara växtodling. Växtodlingen skall utgöras av jordbruksgrödor enligt Jordbruksverkets indelning, där minst en gröda är avsedd för humankonsumtion (Jordbruksverket, 2019b). Detta motiveras av studiens bakgrund som bygger på konsumtionen av ekologiska livsmedel i Sverige.
4. Huvudsaklig inkomst - Utöver växtodlingen som huvudsaklig produktionsinriktning, måste lantbruket i sin helhet utgöra en betydande del av

lantbrukarens inkomst. Avgränsningen motiveras av beslutet att återgå till konventionell växtodling kan medföra en förändrad inkomstsituation för den individuella lantbrukaren vilket skiljer sig från en hobbyverksamhet.

5. Beslutsfattare - Den intervjuade respondenten måste personligen ha varit aktiv i verksamheten under den ekologiska produktionsperioden samt varit delaktig i beslutet i att återgå till konventionell växtodling.

Respondenterna i denna studie har hittats genom sociala medier, via nyhetsartiklar och med hjälp av Lantmännen. Utöver detta har ett flertal föreningar och företag kontaktats då de besitter information om vilka lantbrukare som har valt att frångå ekologisk odling. Eftersom personuppgifter om dessa lantbrukare är skyddade enligt dataskyddsförordningen GDPR, har detta gjort att dessa föreningar och företag inte har kunnat lämna ut personuppgifterna. Lantmännen valde att i förväg kontakta aktuella lantbrukare för att få deras godkännande att lämna ut personuppgifterna i enlighet med GDPR (Datainspektionen, 2019).

3.3 Analysmetod

Den insamlade empirin består av lantbrukarnas berättelse kring beslutet att frångå ekologisk växtodling. Empirin består därmed till stor del av känslor, tankar och lantbrukarnas egen uppfattning. Kvalitativa data innehåller stora mängder information, där delar av informationen kan vara mer relevant för frågeställningen (Bryman & Bell, 2013). Syftet med analysen är att analysera insamlade data för att uppfylla studiens syfte och besvara frågeställningarna (Robson, 2011). Analysen i denna studie bygger på en jämförelse mellan fallen, där likheter och skillnader kan identifieras och eventuella mönster kan upptäckas. Utöver syftet och frågeställningarna utgår analysen från den teoretiska syntesen som bygger på besluts- och motivationsteorier och presenteras därför utifrån dessa teorier.

Data som samlas in vid intervjuerna antecknas noggrant. Anteckningarna sammanställdes sedan i ett standardformat för att underlätta analysen av materialet. Vid kvalitativa intervjuer är det fördelaktigt att göra en ljudinspelning av samtalet för att forskaren ska kunna återgå till samtalet vid behov. Vanligtvis transkriberas samtalen för att underlätta jämförelse och vidare analys av intervjumaterialet (Bryman & Bell, 2013). I denna studie har ingen inspelning av intervjuerna skett, då ett flertal av respondenterna kände sig obekväma med att samtalet skulle spelas in. Därför har inga samtal spelats in och istället har utförliga anteckningar förts under samtalet.

Respondentvalidering har tillämpats som ett verktyg för att försäkra att insamlade data är korrekta (Bryman & Bell, 2013). Detta har skett i samband med intervjuerna, med kompletterande frågor i efterhand samt genom att respondenterna har tagit del av resultaten innan publicering för att säkerställa att resultatet visar en korrekt bild.

3.4 Litteraturgenomgång

I denna studie har en litteraturgenomgång genomförts för att undersöka befintliga studier inom ämnet. Syftet med litteraturgenomgången är att utöka kunskapen inom ämnesområdet samt att motivera relevansen av denna studie (Bryman & Bell, 2013). Litteraturgenomgången används som ett verktyg för att säkerställa att inte befintliga studier med samma forskningsfrågor upprepas och att studien istället besvarar nya forskningsfrågor. Genom att granska liknande studier inom ämnesområdet, bidrar detta med inspiration för forskaren med relevanta teorier och metoder som är lämpliga att använda (Bryman & Bell, 2013). Det är

även vanligt förekommande att vetenskapliga studier avslutas med att forskarna ger förslag till framtida forskning som är relevant att studera inom ämnesområdet, vilket delvis utgör bakgrunden till studiens syfte. Litteraturgenomgången är av narrativ art och syftar till att få en inblick inom ämnesområdet. Detta skiljer sig från den systematiska litteraturgenomgången som har ett mer strukturerat tillvägagångssätt, som syftar till att vara en replikerbar och transparent metod. Den narrativa litteraturgenomgången blir därmed mer slumpartad men också mer omfattande inom ämnesområdet, vilket bedöms lämpligt för denna studie (Bryman & Bell, 2013).

Tillvägagångssättet i denna litteraturgenomgång har till stor del bestått av sökningar i Google Scholar, Web of Science, SLU:s bibliotek och Google. I första hand har vetenskapliga artiklar och rapporter använts för att öka trovärdigheten och kvalitén i arbetet. Bristen på relevanta studier inom ämnet har medfört att litteraturen har utökats till studentarbeten, studentlitteratur och nyhetsartiklar, vilket primärt har använts till att motivera relevansen av studiens syfte. För att finna lämpliga teorier och användbara metoder, har studier rörande beslut och motivation inom andra ämnesområden använts som inspiration. Vid sökningen efter lämplig litteratur har följande sökord använts i olika former: ekologiskt, konventionellt, lantbrukares beslut, motivation, lantbruk, KRAV, organic, conventional, och agriculture.

Litteraturgenomgången har till stor del fokuserat på att undersöka befintlig forskning, och används som bakgrund och i problemformuleringen. Utifrån den genomförda litteraturgenomgången kan konstateras att den befintliga forskningen är bristfällig och saknar relevans för det svenska lantbruket. Detta är en form av "gap-spotting" vilket innebär att en kunskapslucka har hittats inom ett ämnesområde (Alvesson & Sandberg, 2011). I Sverige har den befintliga forskningen lagt stort fokus på omställningen från konventionellt till ekologiskt, ur flera olika perspektiv, men återgången till konventionellt har endast rapporterats av nyhetsbyråer (SvD, 2015; Hallandsposten, 2014). Utländska studier har undersökt fenomenet rörande återgång till konventionell produktion ur ett kvantitativt perspektiv, samt vad som påverkar beslutet om återgång (Heinze et. al 2008; Läßle, 2010; Sahm *et al.*, 2013). Sahm *et al* (2013) föreslår att framtida forskning bör undersöka fenomenet av återgången till konventionellt lantbruk med kvalitativt tillvägagångssätt för att få en djupare förståelse kring varför lantbrukare väljer att återgå.

3.5 Etiska aspekter

Det finns många etiska aspekter att ta hänsyn till. Denna studie har utgått från fem huvudområden; information, samtycke, anonymitet, nyttjande och falska förespeglningar (Bryman & Bell, 2013; Kvale & Brinkmann, 2014). Samtycke och information har tillämpats genom att respondenterna har kontaktats i förväg där syfte och frågeställningar har presenterats, och därefter har de getts valmöjligheten att delta. Respondenterna har även informerats om att deras deltagande är frivilligt och att de har möjligheten att avbryta när som helst under studien. Respondenterna i denna studie är anonyma, vilket gör att deras personliga identitet eller företagsnamn inte publiceras. Anonymiteten bedöms vara särskilt viktig i denna studie eftersom ekologisk kontra konventionell produktion är ett omdebatterat ämne (Bryman & Bell, 2013). I avsnitt 4.1 beskrivs fallföretagens verksamheter, där informationen beskrivs med generella termer för att undvika att anonymiteten bryts. En nackdel med anonyma respondenter är att en del av kontexten försvinner, men anonymiteten bedöms vara viktigast (Robson, 2011). Data som samlas in nyttjas endast för studiens syfte och lämnas inte ut till andra forskningsändamål. Falska förespeglningar har undvikits genom transparens och tydlighet om studiens syfte och tillvägagångssätt (Bryman &

Bell, 2013). Personuppgifter om respondenterna har lagrats på ett säkert sätt och raderas vid studiens slut.

4. Empiri

I följande kapitel presenteras empirin från fallstudierna. Empirin är strukturerad efter intervjuguiden och är därmed uppdelad i tre huvudsakliga teman; bakgrund, ekologisk växtodling och återgång till konventionell växtodling. Delar av empirin är inte nödvändig för syftet i denna studie, men anses vara relevant för att ge läsaren en djupare förståelse av den lokala kontexten (Bryman & Bell, 2013). Det teoretiska ramverket i denna studie baseras på beslutsteorier och push & pull- teorin samt externa och interna faktorer. I detta kapitel görs ingen indelning av dessa faktorer då respondenterna inte har gjort någon tydlig indelning och istället analyseras detta i analysavsnittet.

4.1 Fallföretagens verksamhet

I tabell 1 presenteras fallföretagens placering i landet, storleken på arealen under den ekologiska produktionsperioden samt om marken är ägd eller arrenderad. Storleken på arealen har i flera fall varierat mellan åren, och i tabellen anges det värde som lantbrukarna anser vara representativt för perioden och är avrundat till närmsta 50-tal. Den genomsnittliga ekologiska brukade arealen i fallföretagen var cirka 240 ha. Fallföretagen kännetecknas av variationer i ägarstrukturer, där både helt ägda marker, arrenderade och en kombination av dem två, är representerade. Fallföretagen är placerade i fem olika län, både i Svealand och Götaland. Enligt jordbruksverkets indelning i naturliga produktionsområden, är fallföretagen lokaliserade i Svealands slättbygder (Ss) och Götalands norra slättbygder (Gns), där sex av fallföretagen i denna studie belägna inom Ss. Sex av fallföretagen har sidoverksamheter utöver växtodling, där samtliga har gjort detta för att sprida sina risker och skapa fler intäktströmmar.

Tabell 1. Översikt av fallföretagens verksamhet. Egen bearbetning

Fall	Län	Ekologiskt brukad areal	Ägd/arrenderad mark	Produktionsinriktningar
1	Stockholm	150 ha	Ägd	Växtodling, dikor, skog, entreprenadfirma
2	Uppsala	100 ha	Ägd och arrenderad	Växtodling, dikor, hästfoder
3	Uppsala	350 ha	Ägd och arrenderad	Växtodling, entreprenadfirma
4	Uppsala	250 ha	Ägd och arrenderad	Växtodling, dikor, entreprenadfirma
5	Västmanland	500 ha	Arrenderad	Växtodling
6	Södermanland	200 ha	Arrenderad	Växtodling, dikor, mjölkcor, entreprenadfirma
7	Skaraborg	150 ha	Ägd och arrenderad	Växtodling, mjölk, energiproduktion, skog, hyresfastigheter.

Fall 1

Gården är belägen i Stockholms län, där jordbruket drivs av två syskon. År 1992 förvärvades ny mark som då ställdes om till ekologiskt och den befintliga marken förblev konventionell. Totalt brukades 250 hektar i form av parallellodling i olika bolag, varav hälften var ekologiskt. Utöver växtodling bedrevs dikoproduktion, skogsbruk samt ett entreprenadföretag. Den ekologiska produktionen pågick i 10 år fram till år 2002.

Fall 2

Jordbruket har bedrivits sedan 1975 på gården som är placerad i Uppsala län. Jordbruket omfattade drygt 200 hektar på arrenderad och ägd mark, varav 100 hektar ställdes om till ekologiskt 1997. Samtidigt bedrevs parallellodling av konventionella grödor på resterande areal. Den ekologiska produktionen pågick i 10 år fram till år 2007. Övriga produktionsinriktningar omfattade dikoproduktion och hästfoderproduktion. Ägaren är idag ensam heltidsanställd på gården och tar i perioder in extra arbetskraft.

Fall 3

Gården är placerad i Uppsala län och omfattar 400 ha jordbruksmark varav 300 ha arrenderas. Ägaren är ensam anställd i företaget och får hjälp av sin son vid behov. Utöver växtodling driver ägaren en entreprenadfirma med flera heltidsanställda. År 2000 ställdes all areal om till ekologisk produktion i samband med ett nytt arrendeavtal tecknades tillsammans med sina grannar. Den ekologiska odlingen pågick i 8 år fram till 2008.

Fall 4

Lantbruket är placerat i Uppsala län och är fördelat på flera fastigheter vilka ägs av ett par. Jordbruket utgörs av 300 ha där större delen är ägd mark. 1995 ställdes delar av växtodlingen om till ekologiskt och pågick fram till 2007. Under perioden bedrevs parallellodling av konventionella grödor i ett separat bolag. Utöver växtodlingen drevs även ett entreprenadföretag och under den ekologiska perioden fanns även dikoproduktion.

Fall 5

Fallföretaget är placerat i Västmanland och all mark arrenderas. Bolaget har tre anställda varav en äger driftbolaget, vid behov anlitas extra arbetskraft. Jordbruket ställdes om till ekologiskt 1999 och pågick i 15 år. Under den ekologiska produktionsperioden utgjorde jordbruksmarken cirka 450 ha och det förekom ingen parallellodling av konventionella grödor.

Fall 6

Gården är belägen i Södermanland och består av flera arrenden. Företaget har en anställd och företagaren får vid behov hjälp av sin son. År 1989 ställdes all areal om till ekologisk produktion och omfattade då cirka 200 jordbruksmark. Den ekologiska produktionen pågick i 10 år och under perioden skedde ingen parallellodling. Under perioden bedrevs även diko- och mjölkproduktion samt ett entreprenadföretag.

Fall 7

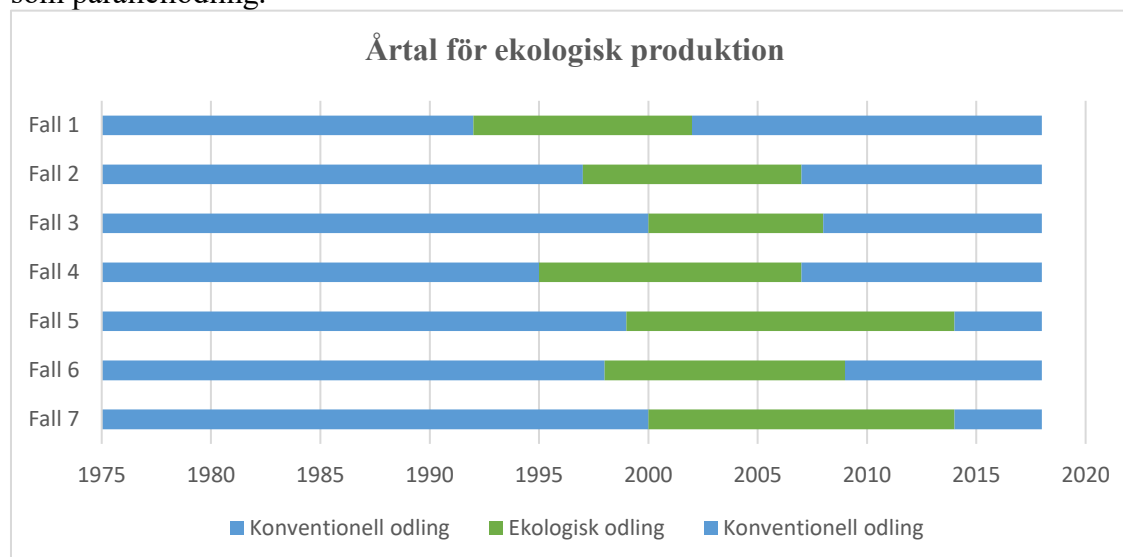
Lantbruksföretaget är placerat i Skaraborgs län och ägs av två syskon som aktivt arbetar i verksamheten. Marken är både ägd och arrenderad. År 2000 ställdes 150 ha av arealen om till ekologisk produktion och resterande areal brukades konventionellt. Den ekologiska produktionen pågick fram till år 2014. Övriga produktionsinriktningar omfattade mjölkproduktion, skogsbruk, energiproduktion och hyresfastigheter.

4.2 Omställning till ekologisk växtodling

Tabell 2. Årtal för ekologisk odling. Egen bearbetning.

Fall	Årtal omställning	Årtal återställning	Antal år ekologisk produktion	Konventionell parallellodling
1	1992	2002	10	Ja
2	1997	2007	10	Ja
3	2000	2008	8	Nej
4	1995	2007	12	Ja
5	1999	2014	15	Nej
6	1998	2009	11	Nej
7	2000	2014	14	Ja

Tabell 2 visar vilket år lantbrukarna ställde om sin produktion till ekologisk, vilket år de valde att återgå till konventionell odling samt hur många år den ekologiska odlingen pågick. Fallföretagen i denna studie har ställt om till ekologiskt mellan år 1992 till 2000, vilket ger ett intervall om 8 år. Återgången till konventionell odling har skett mellan åren 2002 till år 2014 vilket ger ett intervall om 12 år. Fallföretagen i denna studie har i genomsnitt bedrivit ekologisk växtodling under 11,4 år, vilket motsvarar drygt två 5-års åtaganden för ekologisk odling (Jordbruksverket, 2019a). Hälften av lantbrukarna bedrev parallellodling vilket innebär att samma gröda odlas både konventionellt och ekologiskt. I de fall där parallellodling inte var tillåtet, bedrevs den konventionella odlingen i ett annat bolag, och benämns i denna studie som parallellodling.

Figur 6. Årtal för ekologisk odling. Egen bearbetning.

I figur 6 visualiseras årtalen för ekologisk odling för att visa under vilka år omställningen och återställningen skedde. Figuren visar därmed hur den ekologiska perioden för respektive företag förhåller sig till övriga fall i studien.

Tabell 3. Faktorer som påverkar omställning till ekologisk produktion och lantbrukarnas förväntan jämfört med resultatet. Egen bearbetning.

Fall	Faktorer för omställning till ekologiskt	Förväntan jämfört med resultat
1	Ideologiskt, rädsla för giftets påverkan i naturen. Påverkad av boken <i>Tyst vår</i> . Nyfikenhet, hopp om bättre ekonomi.	Stämde bra första två åren. Goda skördar och ekonomi. Intressant med grüngödsling, tilltalande att fånga in luftens kväve. Skönt att slippa betat utsäde.
2	Strängt ekonomiska motiv, högre avsalupris. Hade stor tillgång på kogödsel, ekologisk odling var ett bra sätt av bli av med den.	Stämde bra överens i några år, innan ogräset tog över.
3	Inledde samarbete med grannar som hade ekologisk växtodling och ställde därmed om till ekologiskt. Grannarna behövde mer ekologisk spannmål till sina djur. Bra kalkyl.	Stämde bra överens, bra ekonomi första 5 åren, ca 25 % bättre än tidigare. Mycket bra netto på årtor.
4	Ekonomiska motiv, högre lönsamhet på ekologisk odling enligt kalkyl. Dålig lönsamhet vid tillfället för konventionell växtodling. Bonus att slippa besprutning. Granne var föregångare med ekologisk odling, blev inspirerad.	Stämde överens, bra lönsamhet. Många ställde om till ekologiskt samtidigt och därmed sjönk lönsamheten.
5	Dåligt resultat p.g.a. väder. Ekologiskt visade på bättre lönsamhet enligt kalkyl av Länsstyrelsen. Såg ekologiskt som en sorts förädling. Ekologisk odling skulle innebära mindre arbete som skulle vara utspritt över året. Planen var att driva jordbruket på fritiden vid sidan av ett annat jobb. Skönt att slippa besprutning. Inga ideologiska skäl.	Ingen större skillnad. Grödor på $\frac{2}{3}$ av arealen påverkade ekonomin negativt. Svårare att plöja vallen på sommaren än beräknat, krockade med skörden.
6	Ekonomiskt fördelaktigt enligt kalkyl. Såg ett mervärde att både mjölken, köttet och spannmålen kunde klassas som ekologiskt. Bonus att slippa bespruta. Inga ideologiska skäl.	Stämde bra överens så länge mjölkarna var kvar. Bra ekonomi. Emellanåt var skördarna dåliga och då var det tråkigt att tröska.
7	Ekonomiskt fördelaktigt enligt kalkyl, både för mjölken och växtodling. Hade stor tillgång till gödsel från egna kor. De hade inte genomfört omställningen om de inte hade djur.	Bättre än förväntat. Avkastningen på höstvetet var alltid över 6 ton, och nästan dubbelt avsalupris.

I tabell 3 presenteras lantbrukarnas beslut att ställa om till ekologiskt samt deras förväntan jämfört med resultatet. I sex av sju fall var det ekonomiska motiv som var den mest betydelsefulla faktorn vid omställning till ekologisk produktion. Flera av lantbrukarna upprättade ekonomiska kalkyler som visade på ett bättre resultat som en följd av ett högre avsalupris jämfört med konventionellt odlade grödor. Dessa lantbrukare upplevde att avsalupriserna i det konventionella jordbruket gjorde att det blev olönsamt, vilket motiverade omställningen till ekologisk odling. En lantbrukare hade ideologiska motiv som en avgörande faktor för omställning till ekologisk odling och uppger att hen upplevde en rädsla för bekämpningsmedels långsiktiga påverkan i naturen efter att ha läst boken *Tyst Vår* av Rachel Carson. Samma lantbrukare blev därmed nyfiken på den ekologiska odlingsmetoden och såg även att denna metod potentiellt skulle kunna medföra ett högre ekonomiskt resultat. Hälften av lantbrukarna som hade ekonomiska motiv med omställningen, upplevde den uteblivna besprutningen och hanteringen av bekämpningsmedel som en bonus av omställningen. Ett

flertal av respondenterna uppgav att de inspirerades av sina grannar som odlat ekologiskt sedan tidigare.

Sex av sju respondenter uppgav att deras individuella förväntan stämde överens med resultatet, där en respondent upplevde att resultatet blev bättre än förväntat. Flera av dessa lantbrukare upplevde att de första 2-3 åren gick bra och att det troligtvis berodde på en kvarvarande effekt från den konventionella metoden. Detta innebar att fortfarande fanns tillgängligt kväve kvar i marken samt ett lågt ogrästryck, något som flera av respondenterna lyfte under intervjuerna. Endast en lantbrukare i urvalet tyckte inte att förväntan stämde överens med resultatet, då det ekonomiska resultatet blev oförändrat. Respondenten som ställde om till ekologiskt på grund av ideologiska skäl, upplevde att det var intressant med nya tekniker såsom grüngödsling och att utsädet kändes hälsosammare att handskas med.

Tabell 4. Förändringar i verksamheten, informationsinhämtning vid omställning, uppfattning av regelverk och ekologisk odling. Egen bearbetning

Fall	Förändringar i verksamheten	Inhämtning av information	Regelverk	Uppfattning av att odla ekologiskt
1	Köpte en slätterkross	Nej. Brist på information om näringstillförsel och ogräs-bekämpning. Magkänsla.	Bra i början men blev krångligare med åren.	Roligt i början, skönt att slippa bekämpningsmedel och betat utsäde. Lägre skörd men bra kvalitet. Bättre arbetsmiljö. Tidskrävande.
2	Köpte en gödselspridare. Filosofin var att inte köpa gödsel, ville ha ett kretslopp.	Rådgivare och magkänsla.	Kontrollanterna var inte bra. Blev utpekad som fuskare. Inga besök på helgerna ledde till stillestånd under skörden.	Gick bra i början. Anser att ekologiska jordbruk ska ha egna djur och i mindre skala. Viktigt med "timing" i ekologisk odling. Ekologiskt lantbruk lämpar sig inte för alla lantbrukare.
3	Köpte en betesputsare. Insådd av vall i höstvetet på våren.	Pratade med grannarna som odlade ekologiskt.	Krångligt och komplicerat. Problematiskt med information om nya regler.	Slutprodukten var bra, inget fel på den. Tidskrävande att laga maskiner som gick sönder bl.a. tistelskärare. Dyrt med gödning.
4	Köpte plog och betesputsare. Hade tidigare ett plogfritt jordbruk, men fick börja plöja för att hantera ogräsproblemen.	Omställningsplan framtagen av HIR. Pratade med grannen.	Tyckte att certifiering var dyr. Regelverket var bra i sin helhet, enstaka regler var omotiverade.	Första växtföljden gick helt perfekt. Arbetstiden jämnt fördelat under året. Fördel med många egna djur. Problem med eko på arrenderade marker. Gillar produktionsformen med kvävefixerande grödor, ingen besprutning och utnyttjandet av växtföljden. Mer frihet med konventionellt.
5	Betesputsare. Samarbetade med en granne vilket bidrog till att inga större investeringar krävdes.	Kurser hos Länsstyrelsen.	KRAV var både bra och dåligt, delvis krångligt. Fjantigt med kurser i sparsam körning, grön el mm, hade inte med ekoproduktion att göra.	Kalkylerna stämde inte. Anser att man ska ha egna djur vid ekologisk odling. Inköp av Biofer påverkade likviditeten kraftigt, grön gödsling var ett bra alternativ.
6	Nej. Körde in ärtor istället för kraftfoder till korna.	Magkänsla och kalkyl tillsammans med revisor.	Inga större problem med KRAV. Märkligt med dubbel karenstid vid användning av penicillin till mjölkkor.	Inte lysande. Mer näring resulterar i mer ogräs. Mindre utgifter men mindre inkomster. Vallodling mot ogräs.
7	Inga större förändringar	Kurser hos Länsstyrelsen samt rådgivning.	KRAV:s medarbetare var av blandad kvalitet, blev misstrodd. Otydlig information om nya regler.	Tidskrävande. Parallellodling bör inte förbjudas.

I tabell 4 presenteras eventuella förändringar i verksamheten i samband med omställningen till ekologisk produktion, hur lantbrukarna inhämtade nödvändig information och deras uppfattning om gällande regelverk och ekologisk odling i sin helhet. I samtliga fall skedde inga större förändringar i verksamheterna och enstaka maskiner införskaffades. Dessa maskiner var betesputsare för gröngödslingen, plog eller gödselspridare.

Inhämtningen av information skiljde sig åt mellan fallen. Fyra av lantbrukarna inhämtade information inför omställningen från Länsstyrelsen eller från rådgivare.

I flera av fallen användes ”magkänsla” som vägledning och samtal med grannar som odlat ekologiskt sedan tidigare. Lantbrukarna som använde sin ”magkänsla” inför omställningen gjorde det delvis på grund av brist på relevant information.

Lantbrukarnas uppfattning om KRAV:s regelverk varierade. Några lantbrukare tyckte att kontrollanterna från KRAV hade varierad kunskap inom området och blev misstrodda vid upprepade tillfällen. Kontroller i samband med konventionell parallellodling upplevdes som problematiska eftersom dessa inte skedde på helger vilket orsakade stillestånd vid skörd. Andra lantbrukare ansåg att regelverket fungerade bra i sin helhet, men upplevde enstaka regler som omotiverade. Exempel på omotiverade regler som lyftes under intervjuerna var bl.a. dubbel karenstid vid användning av penicillin på mjölkkor, där lantbrukaren menade att mjölken inte kan bli dubbelt så fri från penicillin. En annan lantbrukare tyckte att instruktioner om sparsam körning och användning av grön el inte har en tydlig koppling till ekologisk växtodling.

Respondenterna tillfrågades om deras uppfattning om ekologisk odling, både från personliga erfarenheter samt vad de tycker om ekologisk produktion generellt. Ett flertal av lantbrukarna upplevde den ekologiska odlingen som tidskrävande då gröngödslingen och ogräsharvningen var återkommande moment. En lantbrukare upplevde att arbetstiden fördelades jämnare under året och undvek därmed intensiva arbetstoppar. Några lantbrukare menade att ekologiska lantbrukare bör ha egna djur för att säkra tillgången på gödsel och därmed undvika att påverkas av stigande gödselpriser. En lantbrukare upplevde att arbetsmiljön förbättrades till följd av obetat utsäde och utebliven besprutning. Några av lantbrukarna tyckte inte att kalkylerna stämde och att de skiljde sig från verkligheten. Ett flertal av lantbrukarna upplevde att kvalitén på slutprodukten var densamma som vid konventionell odling.

4.3 Återgång till konventionell odling

Tabell 5. Återgång till konventionell växtodling. Egen bearbetning

Fall	Faktorer för återställning	Beslutsprocessen
1	Svårt att kontrollera ogräs; tistel, kvickrot och flyghavre. Kommentarer om ogräs från familj och grannar, vilket påverkade yrkesstoltheten. Spridning till parallellodling, vilket ledde till högre användning av bekämpningsmedel. Förhöjd dieselanvändning. Problem med rådjurskid och harar som dödades i samband med grüngödslingen. Lägre avkastning och tidskrävande skördar och därmed lägre lönsamhet. Konkurrerade med övrig verksamhet. Stort näringsläckage p.g.a. stora näringsgivor samt svårt att sprida Biofer.	Beslutet togs inför ett nytt 5-års åtagande. I samband för ansökan för EU-stöd. Tänkte inte mycket på beslutet. Upplever att det mentala beslutet gjordes omedvetet innan det faktiska beslutet tog. Överens med andra delägaren. Kändes inte bra ideologiskt att återgå, kändes som ett misslyckande men samtidigt den enda lösningen.
2	Tisteln ökade kraftigt och därmed lägre avkastning. Tistel störst problem på höstvetet. Flyghavre blev ett problem. Jobbigt att se ogräset och kommentarer från grannar. Ogräsharvning på årtodling drog upp stenar som sedan förstörde skördetröskan.	Beslutet mognade under en tid. Tog beslut att återgå innan 5-års åtagande var slut och utträdet skedde vid åtagandets slut. Ingen tveksamhet i beslutet att återgå, dialog med sin partner. Ångrade inte försöket att odla ekologiskt.
3	Tisteln ökade kraftigt efter några år. Problemen fanns ej innan ekologisk odling introducerades. Tistelskärare fungerade inte. Flyghavren ökade, plockade hela tiden. Ogräset påverkade dels ekonomin och yrkesstoltheten. Familjen tyckte inte att det såg bra ut. Många överfarter, 10–12 ggr, och därmed högre diesel förbrukning. "Bodde på traktorn", påverkade fritiden. Gödningen blev dyr och svår att få tag på. Samtidigt var det stigande avsalupriser på konventionellt och nya högvakastande vetesorter lämpade för konventionell odling.	Avslutade ett samarbete med grannar när de fick ett nytt arrende, för att undvika framtida konflikter. Tog beslutet tillsammans med partnern: "Ska vi verkligen hålla på med det här?". Fick betala böter då återgången skedde innan 5-års åtagandes slut. Många slutade samtidigt i området. Ångrar inte återgången.
4	Blev av med ett arrende på den ekologiska arealen i kombination med ett ökat ogrästryck, främst tistel och kvickrot. Vallen användes som ett verktyg mot ogräset, och en större andel av arealen blev vall. Därmed minskade arealen höstvetet och lönsamheten sjönk. Samtidigt var de konventionella avsalupriserna relativt höga.	Kändes rätt vid tillfället eftersom lönsamheten var låg. Pappan var pådrivande för återgången, men tillsammans var de överens. För liten areal för att bruka ekologiskt efter uppsagt arrende. Fick återbetala till KRAV i samband med frånträdet.
5	Fick ett nytt arrende och därmed fördubblades arealen, som var plöjningsfri och ville fortsätta med denna metod. Skulle inte hinna med att bruka arealen ekologiskt och svårt att göra det plöjningsfritt. Företagaren upplevde problem med kvickrot, tistel, maskros samt lokala bestånd av hästhov, vilket påverkade avkastningen kraftigt. Tror att svartträda hade varit effektivt, men hade inte tillräckligt god ekonomi att träda areal. Upplevde att eko avsalupriserna fluktuerade.	Beslutet togs tillsammans med kompanjonen. Båda var överens. Tror att återgången till konventionellt hade skett även om arealen inte hade fördubblats p.g.a. ogräsproblemet. Ingen tveksamhet i beslutet, kändes bra att återgå.

Fall	Faktorer för återställning	Beslutsprocessen
6	Slutade med mjölkkor p.g.a. hälsoskäl. Fortsatte med ekologisk odling i 3-4 år till. Ingen vallodling förekom och kunde därmed inte motverka ogräset. Flyghavre, tistel, kvickrot, "allt". Ogräset påverkade avkastningen och därmed ekonomin. Svarträda fungerade inte. Saknade att kunna sprida lättlösligt kväve.	Blev sämre med åren. Alternativet var att enbart odla val. Ingen tveksamhet i beslutet. Familjen var överens om att det var skönt att slippa plocka flyghavre.
7	Stora problem med ogräs: baldersblå, snärjmåra, tistel och renkavle. Ogrästrycket ökade med åren och blev tidskrävande. Renkavlen var pricken över i, tog över helt på ca. 30 ha. Var tvungen att planera växtföljd mer och började med blindharvning. Detta påverkade avkastningen avsevärt och tröskningen tog lång tid. Andra delägaren gillade inte att se på ogräset. Kommentarer från grannar. Konventionellt var enda lösningen för att få bort renkavle.	Överens med andra delägaren. Upprättade en kalkyl igen, men prisbilden för ekologiskt var dålig. Det gick inte med renkavle. År 2014 fanns möjlighet att frångå ekologisk odling utan böter för avbrutet 5 års-åtagande.

I tabell 5 presenteras respondenternas svar på frågan varför de valde att återgå till konventionell växtodling och vilka faktorer som påverkade beslutet. Faktorerna som påverkade beslutet för återgången till konventionellt varierade i antal och i sin omfattning. Samtliga respondenter uppgav att de upplevde stora problem med ogräs, där fem av sju respondenter listade detta som en avgörande faktor inför beslutet. Ogräset varierade både i omfattning, art och påverkan. Mest förekommande var åkertistel, kvickrot, flyghavre och hästhov. En lantbrukare fick omfattande problem med renkavle vilket var avgörande i beslutet att återgå.

Ogräset hade varierande effekt i de olika fallen och vanligast förekommande i denna studie var att ogräset etablerade sig till den grad att det påverkade avkastningen och därmed ekonomin. Andra effekter av ogräset omfattade svårigheter vid skörd, negativa kommentarer från familj och grannar, tidskrävande bekämpning och spridning till konventionell parallellodling. Flera av respondenterna upplevde att ogräsproblemet påverkade deras yrkesstolthet negativt. Två av lantbrukarna upplevde den ekologiska odlingen som tidskrävande då den dels krävde att enskilda moment utfördes vid en exakt tidpunkt och betydligt fler överfarter. Dessa lantbrukare uppgav att dieselförbrukningen ökade kraftigt som en följd, och ifrågasatte hur miljövänligt detta var och de kostnaderna detta medförde. Två av lantbrukarna uppgav att förändrad storlek på arealen påverkade beslutet att återgå till konventionell odling. En lantbrukare fördubblade arealen och menade att hen inte skulle hinna bruka denna areal ekologiskt. Den nytillkomna arealen var även plöjningsfri sedan tidigare och lantbrukaren var mån om att även fortsättningsvis bruka arealen plöjningsfritt. Lantbrukaren insåg att en kombination av ogräsproblemen och plöjningsfritt jordbruk i stor skala inte skulle fungera och valde därmed att återgå till konventionell växtodling. Den andra lantbrukaren som fick förändrad arealstorlek blev uppsagd från ett arrende och därmed minskade den ekologiska arealen. Samma lantbrukare odlade vall som ett verktyg för att motverka ogräs, och därför blev det mindre areal höstvet och det blev ekonomiskt olönsamt som följd. Två av lantbrukarna upplevde att avsalupriserna inom det konventionella jordbruket var mer fördelaktiga och att det påverkade beslutet att återgå.

I intervjuerna tillfrågades respondenterna hur beslutet togs att återgå till konventionell växtodling. Fem av sju lantbrukare tog beslutet i samband med att ett 5 årsåtagande var över för att undvika återbetalning. En av dessa lantbrukare fick ett erbjudande att lämna KRAVs certifiering i förhand utan att betala böter och återgick därmed till konventionell odling.

Många av lantbrukarna uppgav att de mentalt hade tagit beslutet redan innan 5 års- åtagandet var över, men att det faktiska beslutet inte togs förrän vid åtagandets slut. Samtliga respondenter ångrade inte att de valde att återgå till konventionell växtodling, då det upplevdes som det enda alternativet. I de fall där det förekom flera medarbetare och delägare uppstod inga konflikter i beslutet att återgå. En lantbrukare uppgav att återgången till konventionell odling kändes som ett ideologiskt misslyckande, men att det var den enda lösningen på problemet. Flera av lantbrukarna uppgav att de inte ångrar att de provade på ekologisk odling trots att de valde att avsluta det.

Tabell 6. Efter återgången till konventionell växtodling. Egen bearbetning.

Fall	Uppnåddes önskad situation med återgången/undveks de upplevda problemen?	Vad hade behövt vara annorlunda för att den ekologiska produktionen skulle fortsatt?	Prova ekologisk odling igen?
1	Tog några år att bli av med ogräset. Förhöjd kemikalieanvändning under 5 år för att åtgärda problemen. Fick bättre ekonomi efter ett par år. Mer lättplanerat och lättskött. Konventionell odling gav mer frihet. Skönt att slippa kommentarer om ogräs, bättre yrkesstolthet.	Hade fortsatt odla ekologiskt om ogräset inte var ett problem. Om en konstant nivå hade hållits, hade de kunnat fortsätta. Bättre information om tillgänglig rådgivning, saknades lämplig utrustning för mekanisk ogräsbekämpning.	Ideologiskt lockad av att prova igen. Blev "bränd" förra gången och vill inte hamna i samma situation igen. Vid en eventuell omställning skulle ett försöksfält göras för att se om ny teknik fungerar. Sidoverksamheter har sedan återgången vuxit kraftigt och därför kan jordbruket inte prioriteras.
2	Undvek problemen med återgången. Snabbt resultat. Blev snyggare på åkrarna.	Smidigare kontroller och bättre utrustning.	Finns inte på kartan. Vill inte arbeta med ekologiskt jordbruk i framtiden. Bättre att satsa på digital utrustning.
3	Undvek problemen med återgången. Behövde inte spruta mer än normalt. Tisteln försvann på två år. Mindre tidsåtgång.	Hade inte fortsatt med det även om tistel inte var ett problem. Växtnäringen började bli alldeles för dyr.	Har alltför stor areal för att hinna med ekologisk odling.
4	Undvek problemen med återgången. Grannen har fortfarande problem med tistel. Bra lönsamhet något år, men ingen större skillnad efter det.	Bättre lönsamhet och ny teknik.	Inte aktuellt, men nyfiken på hur dagens teknik funkar.
5	Undvek problemen med ogräset. Hästhoven försvann på två år. Ingen större skillnad ekonomiskt.	Omöjligt i samband med fördubblingen av arealen.	Finns inte en chans i dagsläget. Glyfosatförbudet kan påverka detta, behövs något substitut.
6	Tog många år att åtgärda problemet med tistel. Tvungen att spruta mer i början. Använde fel bekämpningsmedel som endast dämpade tillväxten.	Om mjölkorna hade funnits kvar hade den ekologiska produktionen fortsatt.	Inte funderat på det så mycket. Möjligtvis vid pension, lägga om all areal till vall och träda.
7	Högre användning av bekämpningsmedel för att motverka ogräsproblemen. Renkavle var visuellt borta efter 4 år, räknar med att det kan utgöra ett hot i 3 år till. Merkostnad om 800 kr/ha för besprutning. Övriga ogräs försvann direkt.	Hade antagligen fortsatt om renkavle inte etablerade sig.	Inte aktuellt. För många som producerar ekologiskt i dagsläget, tror att en priskrasch kommer snart.

Under intervjuerna tillfrågades respondenterna om de uppnådde målet med återgången till konventionell odling och om de upplevda problemen undveks genom att återgå, se tabell 6 för sammanställning. Problemet med ogräs undveks i samtliga fall men det tog olika lång tid att åtgärda problemet. Många av lantbrukarna lyckades åtgärda ogräsproblemet inom 1-2 år med hjälp av bekämpningsmedel. Tre av lantbrukare uppgav att de var tvungna att använda en förhöjd mängd bekämpningsmedel de första åren för att få kontroll på ogräset. En av lantbrukarna använde fel bekämpningsmedel, som enbart dämpade ogrästillväxten och när rätt bekämpningsmedel användes försvann ogräset. Lantbrukaren som fick omfattande problem med renkavle hade långvariga problem, även efter återgången. Renkavlen var visuellt borta efter 4 år av kraftig besprutning och lantbrukaren räknar med ytterligare 3 år av riktad besprutning mot renkavle för att det ska räknas som utrotat. Besprutningen mot renkavle har inneburit en merkostnad om 800 kr/ha vilket har påverkat det ekonomiska resultatet negativt. Av de lantbrukare som uppgav att de fick negativa kommentarer från familj och grannar upphörde detta och deras yrkesstolthet stärktes. Flera av lantbrukarna uppgav att de inte har märkts någon större skillnad ur ett ekonomiskt perspektiv.

Lantbrukarna tillfrågades även vad som hade behövt vara annorlunda för att den ekologiska växtodlingen skulle ha fortsatt. Svaren varierade mellan fallen, två av lantbrukarna uppgav att de hade fortsatt med ekologisk växtodling om de inte hade tappat kontrollen över ogräset. De menade att om en konstant nivå hade hållits hade det tolererats. Om det hade funnits bättre utrustning för mekanisk ogräsbekämpning trodde tre av lantbrukarna att de hade fortsatt med att odla ekologiskt. Andra anledningar som hade fått lantbrukarna att fortsätta omfattar bättre rådgivning, högre lönsamhet, fortsatt djurhållning. Två av respondenterna uppgav att de inte hade fortsatt med ekologisk odling trots andra förutsättningar, vilket berodde på höga priser på växtnäring, respektive fördubbling av arealen.

Utöver vad som hade behövt vara annorlunda tillfrågades lantbrukarna även om de kan tänka sig att odla ekologiskt igen. Fem av lantbrukarna menade att det inte var aktuellt och två lantbrukare kan eventuellt tänka sig att försöka igen, men en av dem vill då göra ett försöksfält för att prova om ny teknik för mekanisk ogräsbekämpning fungerar. En vill enbart odla vall vid pension. Om det inte kommer substitut för bekämpningsmedel som Glyphosat, kan ytterligare en lantbrukare tänka sig att ställa om igen. Samtliga lantbrukare kände sig skeptiska till att prova ekologisk växtodling i samma form igen då det inte fungerade tidigare.

Tabell 7. Förändringar och tankar efter ekologisk odling. Egen bearbetning.

Fall	Vad tog ni med er från den ekologiska produktionen/förändringar	Tankar om ekologiskt
1	Nej. Den parallella odlingen besprutades minimalt under den ekologiska perioden	Tror att fler lantbrukare skulle ställa om till ekologiskt om karenstiden var kortare. Tycker att ekologiskt jordbruk ska ha egna djur. Ekologiskt jordbruk passar upp till en viss storlek, sen blir det för tidskrävande.
2	Nej, tog inte med sig något.	De som är duktiga på ekologisk odling ska hålla på med det, andra ska inte det. Viktigt med kontroll av ogräs. Ekologiskt jordbruk ska ha egna djur. Timing är viktigt och blir svårare på stora gårdar.
3	Försöker spara på bottenfukten. Harvar 2 ggr på hösten och en gång på våren, sedan sådd. Fungerar bra vid torra förhållanden.	Passar upp till 250 ha. Ska man hålla på med ekologisk odling ska man ha egna djur. Eget kretslopp. Slipper köpa in dyr gödning.
4	Växtföljden är a och o och en långsiktig växtodlingsplan krävs. Viktigt med noggrannhet i planeringen.	Ekologisk odling på arrenderad mark är problematiskt, speciellt på korta arrenden. Tror inte att fröogräs är ett problem längre söderut. Om kunden efterfrågar ekologiskt så ska vi odla ekologiskt. Tycker att bidragen för eko är för höga. Tror att det kommer bli en ny prispress. Det bästa vore en kombination mellan eko, konv, spruta vid behov.
5	Nej tog inte med sig något.	Hade velat odla EU- ekologiskt istället för KRAV. Enklare regelverk. Man måste vara intresserad av ekologiskt för att lyckas.
6	Sår inte samma dag som harvning, låta ogräset gro först.	Tycker det är sorgligt att kväve inte får spridas i form av handelsgödsel. Vore intressant med andra certifieringar än strikt ekologiska, "eko-light" med konstgödsel och utan bekämpningsmedel.
7	Nej. Odlar mer höstsäd p.g.a. bättre ekonomi. Behöver inte tänka lika mycket på växtföljden.	Tycker det är bra med seriösa ekoodlare. Tycker att man ska ha egna djur, upplever att eko-lantbrukare som inte har djur enbart lyfter bidrag. Fundersam till hur ekologisk växtodling ska lyckas tillföra tillräckligt med fosfor och kalium.

I tabell 7 presenteras vad respondenterna lärde sig under den ekologiska perioden som de sedan applicerade på den konventionella odlingen. Fyra av lantbrukarna applicerade inget av den kunskap eller tekniker de lärde sig under den ekologiska perioden när de återgick till konventionell odling. De lantbrukare som applicerade tekniker från den ekologiska perioden skiljde sig åt. Dessa tekniker omfattade bl.a. att spara på bottenfukten genom planerad harvning, noggrann planering av växtföljden och ingen sådd direkt efter harvning för att ogräset ska hinna gro. Samtliga av dessa tekniker började lantbrukarna med under den ekologiska perioden och fortsatte sedan efter återgången.

Intervjuerna avslutades med att lantbrukarna fick uttrycka sina personliga åsikter om ekologisk odling, både från egna erfarenheter men också deras uppfattning av ekologiskt på

ett mer generellt plan. Då det är en öppen fråga förekom betydande variation i svaren och tolkning, se tabell 7 för en sammanställning. En av lantbrukare tror att fler lantbrukare skulle ställa om till ekologiskt om karenstiden var kortare, då karenstiden dels är riskfylld och ses som ett inträdeshinder. Fyra av lantbrukarna menar att ekologiska jordbruk bör ha egna djur av olika anledningar, dels för att säkra tillgång på billig gödsel och dels för att det ska finnas ett lokalt kretslopp. Tre av lantbrukarna efterfrågade ett annat regelverk, där en ville kunna odla EU-ekologiskt istället för KRAV och de två andra efterfrågade någon form av kombination mellan ekologiskt och konventionellt. Den efterfrågade kombinationen skiljde sig åt, där en lantbrukare saknade möjligheten att sprida lösligt kväve i form av konstgödsel och den andra ville endast använda bekämpningsmedel reaktivt istället för proaktivt. Två lantbrukare yttrade en oro över en framtida prispress på ekologiska avsalugrödor i samband med att många ställer om till ekologisk produktion. Flera av lantbrukarna ställde sig positiva till att andra lantbrukare odlar ekologiskt, om de är intresserade och duktiga på det, annars finns det risk att ogräs sprider sig till omkringliggande marker.

En lantbrukare tyckte att det var mycket problematiskt och vanligt förekommande med fusk inom ekologisk växtodling. Denne lantbrukare känner till ett flertal ekologiska lantbrukare som sprutar med bekämpningsmedel under hösten, blandar ut ekologisk säd med konventionell och döljer detta genom att bl.a. dela upp lantbruket i flera olika företag. Denna information presenteras inte i tabell 7 för att inte riskera att anonymiteten röjs.

5. Analys

I detta kapitel presenteras analysen som baseras på den insamlade empirin och presenteras utifrån de besluts- och motivationsteorier som presenterades i kapitel 2. Kapitlet avslutas med en diskussion av analysen.

5.1 Analys utifrån beslutsteorier

I denna studie har deskriptiva teorier beslutsteorier använts i det teoretiska ramverket, som syftar till att beskriva hur beslut tas i verkligheten (Edwards *et al.*, 2001). Denna studie fokuserar dels på beslutet att ställa om till ekologiskt och beslutet att återgå till konventionellt. Det huvudsakliga fokusområdet har varit beslutet att återgå till konventionell odling, då detta utgör det primära syftet i studien.

5.1.1 Beslut för omställning till ekologiskt

Ett unikt beslut präglas av en ostrukturerad beslutsprocess då liknande beslut inte har fattats tidigare (Simon, 1968). Beslutet blir därmed ett komplex process och medför vanligtvis stora förändringar i organisationen. Samtliga lantbrukare i denna studie stod inför ett unikt beslut vid omställningen till ekologisk växtodling och beslutsprocesserna hade varierande omfattning. Sex av sju lantbrukare upprättade kalkyler inför beslutet som visade på ett bättre ekonomiskt resultat jämfört med konventionell produktion. Den dåvarande situationen med konventionell produktion stämde inte överens med önskad situation och skapar därmed ett problem för lantbrukaren, där den önskade situationen i dessa fall pekade på en bättre ekonomisk kalkyl (Öhlmér, 1998). När ett problem har uppstått måste det tydligt definieras för att handlingsalternativ ska kunna jämföras mot varandra (*ibid.*). Dessa sex lantbrukare hade ambitioner om att nå ett bättre ekonomiskt resultat, där deras handlingsalternativ blev att ställa om till ekologisk produktion. Enligt Öhlmér (1998) beslutsprocess kan detta ses som en tydlig definition av problemet eftersom dessa situationer kan jämföras utifrån monetära värden. Omställningen på grund av ekonomiska motiv kan tolkas som att de eftersträvar att vara rationella med optimal resursallokering utifrån gårdens förutsättningar. Den tillgängliga informationen varierade mellan fallen, från möten med rådgivningsföretag till "magkänsla". Då rationalitet bygger på komplett information, kan samtliga beslut i dessa fall tolkas som begränsat rationella då besluten togs utifrån individernas egna kognitiva förmåga och den information som tillgängliggjordes i varje fall (Simon, 1968). En lantbrukare som eftersträvar att vara ekonomiskt rationell kan påverkas av faktorer som inte är ekonomiska, där värderingar har ett stort inflytande på beslutet (Cyert *et al.*, 1963). En lantbrukare ställde om till ekologiskt primärt av ideologiska skäl och hade hopp om bättre ekonomi, kan även ses som begränsat rationell där värderingar hade en avgörande påverkan i beslutet (*ibid.*).

Samtliga lantbrukare tog ett unikt beslut vid omställningen till ekologisk odling och hade ingen tidigare erfarenhet av en omställning. Ett unikt beslut associeras vanligtvis med stora förändringar i organisationen och därmed blir konsekvenserna av beslutet svåra att estimeras (Simon, 1961). Lantbrukarna uppgav att det inte skedde några större förändringar vid omställningen och den enda märkbara skillnaden omfattade förändring av teknik såsom ogräsharvning och grüngödsling samt investeringar i enstaka maskiner. Ryhänen (1995) menar att konsekvenser av ett unikt beslut inom lantbruk blir märkbara först på längre sikt. Ryhänens (1995) teori om att konsekvenser är långsiktiga kan påvisas i samtliga fall i denna

studie, där omfattande problem med ogräs uppstod först efter ett antal år, beroende på att växtodling inom jordbruk är ettåriga cykler. Vidare blir ekonomiska konsekvenserna märkbara på sikt på grund av karenstiden vid omställningen till ekologiskt, där grödorna kan säljas som ekologiska först efter karenstidens slut.

Majoriteten av lantbrukarna upplevde att den önskade situationen uppnåddes med omställningen och att den pågick ett par år innan olika problem uppstod (Öhlmér *et al.*, 1998). Lantbrukarna som hade ekonomiska motiv bakom beslutet uppnådde till stor del sin förväntan, där en lantbrukare uppnådde bättre ekonomi än beräknat.

5.1.2 Beslut för återgång till konventionellt

Beslutet att återgå till konventionell odling har likheter med beslutet att ställa om till ekologiskt, men även skillnader. Den största likheten mellan de olika besluten är att lantbrukarnas dåvarande situation under den ekologiska perioden inte stämde överens med önskad situation (Öhlmér, 1998). Samtliga lantbrukare hade problem med ogräs, där fem av sju upplevde ogräsproblemet som avgörande i beslutet att återgå till konventionell odling. Enligt Öhlmérs (1998) definition av ett problem blir den önskade situationen ett jordbruk utan ogräs och kan betraktas som anledningen bakom ett beslut. Samtliga lantbrukare upplevde att de nådde den önskvärda situationen, men det tog olika lång tid i fallen. Majoriteten uppnådde önskvärd situation inom 1-2 år som en följd av besprutning mot ogräs. En lantbrukare räknar dock med att det tar upp till 8 år att uppnå denna effekt. De lantbrukare som upplevde att deras yrkesstolthet påverkades negativt av ogräsproblemen, uppnådde också önskvärd situation som följd av besprutning. En lantbrukare i studien fördubblade sin areal med ett nytt arrende, och gjorde därmed bedömningen att det skulle vara alltför tidskrävande att bruka arealen ekologiskt. Lantbrukarens arbetsbelastning vid fördubbling av ekologisk areal blir därmed inte önskvärd och konventionell produktion blir därmed en lösning på problemet.

Vid återgången skedde nästintill ingen informationssökning eftersom lantbrukarna hade tidigare erfarenhet av konventionell odling. Därmed kan beslutsprocessen betraktas som mindre komplex då lantbrukarna har erfarenhet av produktionsmetoden sedan tidigare och dess följder. Ett unikt beslut inom lantbruket kännetecknas av större förändringar och blir märkbara först på sikt (Cyert *et al.*, 1963; Ryhänen 1995). Återgången innebar inga större förändringar utöver besprutning och spridning av konstgödsel, där förändringarna kan betraktas som mindre unika jämfört med omställningen då lantbrukarna var bekanta med tekniken. Ryhänens (1995) teori om att konsekvenser av ett beslut märks först på längre sikt, stämmer även för återgången till konventionellt då ogräset tog ett antal år att bekämpa.

Flera av lantbrukarna fick negativa kommentarer från familj och grannar gällande ogräset, och dessa kan tolkas som intressenter som inte har ett direkt inflytande men som indirekt påverkar ett beslut (Lee *et al.*, 1999). Ett beslut behöver därmed inte vara optimalt för beslutstagaren och istället görs en avvägning av samtliga intressenters intressen, där hänsyn tas till familj och grannars åsikter (Lee *et al.*, 1999).

Majoriteten av lantbrukarna uppgav att beslutet att återgå till konventionell odling utvecklades under en längre tid, men beslutet togs inte förrän vid 5 års åtagandets slut för att undvika återbetalning till KRAV. Dessa lantbrukare kan betraktas som begränsat ekonomiskt rationella, då ekonomiska faktorer hade större påverkan på beslutet jämfört med exempelvis yrkesstolthet (Lee *et al.*, 1999; Simon, 1968).

5.2 Analys utifrån motivationsteorier

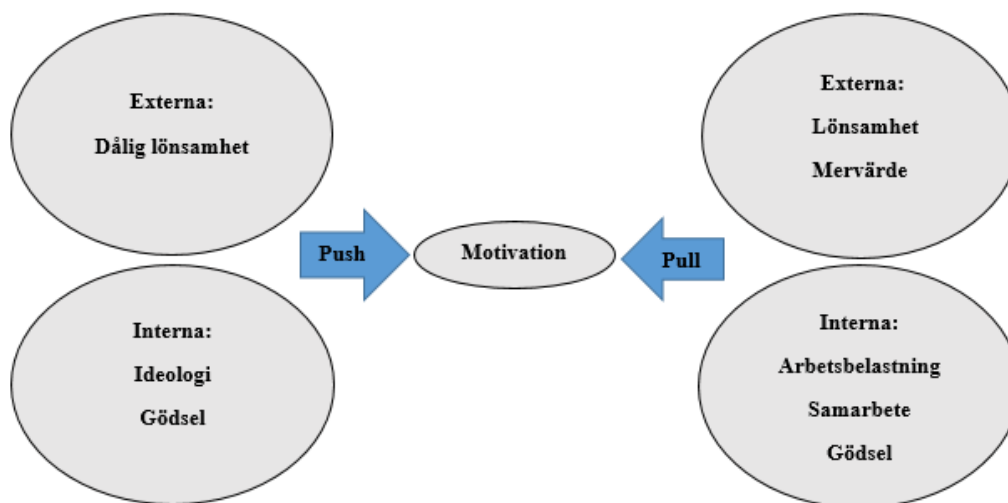
Motivationsteorierna i denna studie baseras på vilka faktorer som motiverar ett beslut. För att göra detta används push och pull teorin för att dela in motivationsfaktorerna i påtryckande och eftersträvansvärda faktorer (Gilad *et al.*, 1986). Vidare kategoriseras motivationsfaktorerna i externa och interna faktorer (Lee *et al.*, 1999).

5.2.1 Motivation för omställning till ekologiskt

Omställningen till ekologiskt motiverades av många olika faktorer, där det finns både likheter och skillnader mellan fallen. Sex av lantbrukarna betraktade den ekologiska växtodlingen som mer ekonomiskt lönsamt vilket därmed är positiv extern faktor som är eftersträvansvärd (Gilad *et al.*, 1986). Ett flertal av faktorerna som påverkar motivationen inför besluten har ett motsatsförhållande till en annan faktor. Ett exempel på detta fenomen är att två av lantbrukarna upplevde det konventionella lantbruket som olönsamt vilket var påtryckande i kombination med det ekologiska jordbrukets ekonomi var eftersträvansvärd. Eftersom lantbrukare till hög grad är pristagare på en marknad bedöms de ekonomiska faktorerna som specifika externa faktorer, då det har en direkt påverkan på lantbrukarna men som lantbrukarna inte kan kontrollera (Lee *et al.*, 1999; Wästfelt *et al.*, 2017). Tidigare studier har visat att lantbrukare i stor utsträckning ställer om till ekologiskt av ekonomiska skäl, och att detta måste stämma överens med deras ideologi, vilket även kan påvisas i denna studie (Larsson *et al.*, 2015; Sjölin 2008; Lund *et al.*, 2002; Padel, 2001; Lunneryd, 2003).

En lantbrukare ställde om till ekologiskt av ideologiska skäl då det fanns en rädsla för bekämpningsmedlens långsiktiga påverkan på naturen. Rädslan för det konventionella jordbrukets påverkan blir därmed en intern påtryckande faktor som skapar motivation inför ett beslut (Martin-Clouaire, 2017; Robins, 1992). Denna lantbrukare var samtidigt nyfiken på nya tekniker såsom grüngödsling som tillämpades inom det ekologiska jordbruket, vilket blir en intern eftersträvansvärd faktor för lantbrukaren (Gilad *et al.*, 1986). Ytterligare tre lantbrukare upplevde att den uteblivna besprutningen i det ekologiska jordbruket var en bonus, men att detta inte var en eftersträvansvärd faktor som i förhand påverkade beslutet. Två av lantbrukarna hade tillgång till gödsel från egna djur och hade ingen avsättning för den i det konventionella lantbruket. Ekologiska jordbruk gav därmed en möjlighet att använda gödseln. Tillgången på gödsel kan därmed tolkas som en påtryckande faktor då det inte fanns avsättning för den innan omställningen, men det kan också tolkas som en eftersträvansvärd faktor att använda gödseln i det ekologiska jordbruket. Gödselavsättningen bedöms som en intern, då det är en resurs som företaget kontrollerar (Lee *et al.*, 1999). Ett annat perspektiv på avsättningen för gödsel, kan beskrivas utifrån Robins (1992) modell och tolkas som ett behov som inte är tillfredsställt, då det inte fanns avsättning för gödseln. Det skapar i sin tur en belastning vilket bidrar till en drivkraft att använda gödseln (*ibid.*).

En lantbrukare eftersträvade en jämnare arbetsbelastning för att undvika arbetstoppar vilket motiverade beslutet och är en intern faktor (Lee *et al.*, 1999). Två av lantbrukarna såg den ekologiska certifieringen som ett mervärde eller en förädling av sina produkter. Mervärdet eller förädlingen var eftersträvansvärt och eftersom certifieringen bygger på ett regelverk blir detta en generell extern faktor efter omställningen (*ibid.*). Lantbrukaren som delvis ställde om till ekologiskt till följd av ett samarbete kan ses som intern eftersträvansvärd faktor, då det ledde till en bättre kalkyl och påverkade företagsstrukturen (Lee *et al.*, 1999; Gilad *et al.*, 1986).

Figur 7. Omställning till ekologiskt utifrån push- och pullteorin framtagen av Gilad & Levine (1986). Egen bearbetning.

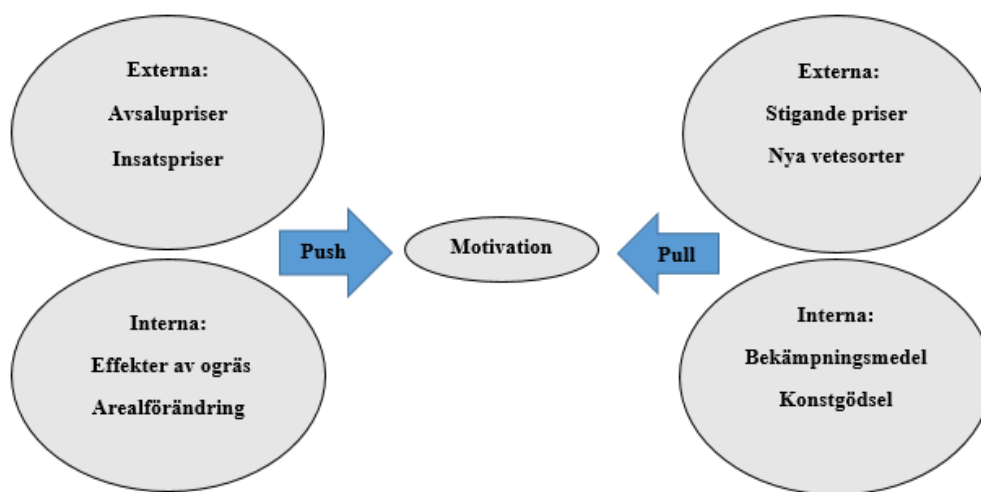
5.2.1 Motivation för återgång till konventionellt

Återgången till konventionell växtodling påverkades av flera faktorer, där det finns både likheter och skillnader mellan fallen. Den mest förekommande faktorn som helt eller delvis motiverade återgången var omfattande problem med ogräs och påverkade samtliga lantbrukare. Denna pådrivande faktor hade olika konsekvenser mellan fallen. Fem av lantbrukarna uppgav att följderna av ogräsproblemet var avgörande i beslutet att återgå till konventionell växtodling. Följderna av ogräsproblemen innebar lägre avkastning, spridning till parallellodlingar, tidskrävande skörd och bekämpning. Konsekvenserna av ogräset påverkade i sin tur fallföretagens ekonomi vilket ledde till att det ekologiska jordbruket upplevdes som olönsamt och en återgång ansågs vara den enda lösningen. Dessa effekter av ogräset bedöms som interna, eftersom lantbrukaren kan kontrollera dessa, dock i begränsad utsträckning (Lee *et al.*, 1999). Utöver dessa följder, bidrog ogräset till att flera lantbrukare fick negativa kommentarer som från familj och grannar. Negativa kommentarer om misskött fält påverkade lantbrukarnas yrkesstolthet negativt och var därmed en pådrivande faktor. Kommentarer från familj och grannar kan betraktas som specifika generella faktorer då det finns en direkt koppling till lantbrukarnas verksamhet och som indirekt kan påverka ett beslut. De olika effekterna av ogräset skapar en belastning hos lantbrukaren, vilket ger upphov till en drivkraft att tillfredsställa behovet, varpå ett beslut att återgå tas (Robins, 1992). Ogräset är dels att betrakta som en pådrivande faktor i beslutet, men gav också upphov till en eftersträvarsvärd faktor i form av besprutning.

Ytterligare påtryckande faktorer vid återgång var att det ekologiska jordbruket innebar många överfarter vilket blev tidskrävande och ökade dieselförbrukningen påtagligt. Detta resulterade i höga dieselskostnader samt tidsbrist för övriga verksamheter och familj. Utökad och förminskad jordbruksareal var pådrivande faktorer som gjorde att lantbrukarna inte kunde fortsätta att bruka arealen enligt ekologiska principer. Den utökade arealen bedöms vara en intern faktor då lantbrukaren hade kontroll över den, samtidigt som den minskade arealen är

en specifik extern faktor som lantbrukaren inte hade någon kontroll över att arrendet sades upp (Lee *et al.*, 1999; Gilad *et al.*, 1986). Flera av lantbrukarna påverkades negativt av fluktuerande priser på insatsvaror och avsalupriser. Lantbrukare kan till stor del betraktas som pristagare och har begränsad påverkan på priser, därmed blir det en extern specifik faktor som motiverar beslutet (Wästfelt *et al.*, 2017; Lee *et al.*, 1999; Gilad *et al.*, 1986).

De eftersträvansvärda faktorerna vid återgången var begränsade i sin omfattning. Stigande avsalupriser på spannmål och nya högvakastande vetesorter lämpade för konventionell odling var eftersträvansvärda faktorer. Dessa faktorer har en direkt koppling till lantbrukarnas verksamhet och är därmed specifika externa faktorer som lantbrukarna inte kan påverka i större utsträckning (Wästfelt *et al.*, 2017; Lee *et al.*, 1999; Gilad *et al.*, 1986). Ytterligare en eftersträvansvärd faktor i beslutet är möjligheten att bespruta ogräset samt sprida handelsgödsel, vilket är en intern faktor som lantbrukarna kan kontrollera (Lee *et al.*, 1999; Gilad *et al.*, 1986).

Figur 8. Återgång till konventionellt utifrån push- och pullteorin framtagen av Gilad & Levine (1986). Egen bearbetning

5.3 Jämförelse mellan omställningen och återgången

Omställningen till ekologiskt motiverades till stor del av eftersträvansvärda faktorer och endast ett fåtal påtryckande faktorer. Detta skiljer sig från återgången till konventionellt som till stor del motiverades av påtryckande faktorer och endast ett fåtal eftersträvansvärda faktorer (Gilad *et al.*, 1986; Öhlmer (1998) definierar ett problem som skillnaden mellan den upplevda situationen och den önskade situationen. Omställningen berodde till stor del på eftersträvansvärda faktorer därmed blir det ett huvudsakligt fokus på den önskvärda situationen (Öhlmer, 1998). Återgången berodde till stor del på påtryckande faktorer där ett större fokus blir på den upplevda situationen och dess problem. Större delen av lantbrukarna valde att återgå när den önskade situationen med omställningen inte kunde upprätthållas. Endast en lantbrukare valde att frångå den önskade situationen som var baserad på ideologi, när andra problem uppstod och tog därmed ett beslut som gick emot sin ideologi.

5.4 Diskussion

När ett beslut tas är det någon form av situation som ska ändras, för att uppnå ett önskat läge med beslutet (Öhlmér, 1998). Detta otillfredsställda behov skapar en drivkraft bakom beslutet och för att förstå varför företag och individer tar ett beslut är det relevant att undersöka vilka dessa drivkrafter är. Omställningen till ekologiskt berodde till stor del på att lantbrukarna ville uppnå en situation med bättre ekonomi i växtodlingen, där omställningen var ett sätt att nå detta mål utan några större förändringar i verksamheten (Robins, 1992). Dessa ekonomiska motiv med omställningen stämmer överens med tidigare studier som har studerat olika typer av lantbruksföretag (Larsson *et al.*, 2015; Sjölin 2008; Lund *et al.*, 2002; Padel, 2001)

Beslutet avseende återgång till konventionell odling berodde till stor del att ekonomin påverkades negativt av problem med ogräs. KRAVs marknadsrapport från år 2015 utgör den enda undersökningen inom ämnesområdet i Sverige. I rapporten kan konstateras att frånsatt nedlagd verksamhet, beror återgången till konventionell produktion på att lönsamheten upplevs som dålig (KRAV, 2015). KRAVs undersökning är jämförbar med resultaten i denna studie, där låg lönsamhet delvis var avgörande vid beslutet för återgång. Vidare bidrar studien till djupare förståelse kring hur lantbrukarna resonerade inför omställningen och återgången, och de bakomliggande faktorerna till bl.a. låg lönsamhet.

Svenska konsumenter väljer att köpa ekologiska livsmedel av olika anledningar och dessa kan sammanfattas i fem huvudsakliga teman: miljö, hälsa och näringsinnehåll, livsmedelssäkerhet, djurvälstånd och smak (Hoffman *et al.*, 2014). Endast en lantbrukare ställde om till ekologiskt av ideologiska skäl, där miljö och hälsoskäl kunde identifieras. Därmed skiljer sig lantbrukarnas val att producera ekologiska livsmedel från konsumenternas val att köpa ekologiska livsmedel, utifrån resultaten i denna studie. Resultaten i denna studie representerar dock inget genomsnitt för svenska lantbrukare och därför bör jämförelsen göras med försiktighet.

Flera av lantbrukarna lyfte betydelsen av att ekologiska jordbruk måste omfatta egen nöt- eller mjölkproduktion, vilket motiverades av flera anledningar. Egna djur bidrar till en säker tillgång på prisvärd gödsel, och stora inköp av gödsel tidigt på året som påverkar likviditeten kraftigt kan därmed undvikas. Fleråriga vallar är det effektivaste sättet att motverka ogräs inom ekologisk växtodling, och genom att ha egna djur finns det avsättning för en stor andel vall. Detta skapar ett lokalt kretslopp där stora utgifter kan undvikas och flera produktionsgrenar kan certifieras som ekologiskt och därmed skapa ett mervärde.

Omställningen till ekologisk odling bland fallföretagen skedde under en period om 8 år och återgången skedde inom ett intervall av 12 år. Detta kan betraktas som en styrka i studien eftersom det eliminerar specifika händelser som kan påverka besluten. Spridningen av årtalen leder också till vissa svagheter i denna studie. Besluten att ställa om till ekologisk produktion skedde upp till 30 år sedan och besluten rörande återgång är upp till 20 år gamla. Detta kan eventuellt medföra att respondenterna missminner sig eller endast delar av hur och varför dessa beslut togs. I samtliga fall möjliggjordes en djupare förståelse genom kvalitativa intervjuer, vilket var nödvändigt då både omställningen och återgången var beslut som krävde ingående förståelse för att analysera.

5.4.1 Framtida forskning

Då ämnesområdet bedöms vara outforskat inom det svenska lantbruket finns många infallsvinklar som är relevanta att undersöka. Den offentliga statistiken bedöms vara bristfällig då endast det totala antalet ekologiska lantbruksföretag kan urskiljas. Därmed bör magnituden av återgången till konventionell odling undersökas med ett kvantitativt tillvägagångssätt. Denna studie undersöker endast växtodlingen inom lantbrukssektorn och det finns därmed en avsaknad studier som undersöker fenomenet av lantbruksföretag inriktade på olika former av animalieproduktion. Animalieproduktionen skiljer sig från växtodlingen och därmed bör dessa företag analyseras i en separat studie.

Svenska konsumenters motiv till att välja ekologiska livsmedel skiljer sig från lantbrukarnas motiv att producera ekologiskt, baserat på resultaten i denna studie. Framtida forskning bör därför undersöka varför motiven till att producera och konsumera ekologiska produkter skiljer sig mellan konsumenter och producenter.

6. Slutsatser

Syftet med denna studie var att undersöka varför svenska lantbrukare väljer att frånga ekologisk växtodling och återgå till konventionell produktion. För att uppfylla syftet i studien har följande forskningsfrågor besvarats:

Varför valde lantbrukarna att ställa om till ekologiskt?

Varför väljer svenska lantbrukare att återgå till konventionell växtodling?

Vilka faktorer motiverar besluten?

Resultaten av studien visar att lantbrukare väljer att ställa om till ekologisk odling av ekonomiska motiv. Dessa lantbrukare såg en mer fördelaktig ekonomisk kalkyl till följd av högre avsalupriser, vilket var en önskvärd situation jämfört med den konventionella odlingen. Endast en lantbrukare valde att ställa om till ekologiskt av ideologiska skäl och där fanns en rädsla för bekämpningsmedlens långsiktiga påverkan i naturen. Vid omställningen till ekologisk odling var det främst externt eftersträvaransvärda faktorer inom det ekologiska jordbruket som motiverade beslutet. Vid omställningen skedde inga påtagliga förändringar inom lantbruket och resultaten och konsekvenserna blev märkbara efter ett antal år.

Återgången till konventionella motiverades till stor del av påtryckande faktorer som uppkom efter ett antal år och den upplevda situationen inom det ekologiska jordbruket ville undvikas. Ogräs av olika slag utgjorde den mest förekommande bakomliggande faktorn i beslutet att återgå, där ogräset hade olika effekter mellan fallen. Effekterna av ogräset innebar lägre avkastning, tidskrävande skörd och bekämpning och spridning till parallellodlingar där följderna av dessa problem blev lägre lönsamhet. Utöver dessa effekter fick lantbrukarna negativa kommentarer från familj och vänner vilket påverkade deras yrkesstolthet. Återgången motiverades även av förändrad areal, där både en fördubbling och förminskning av arealen motiverade lantbrukarna att bruka jorden konventionellt. Vid återgången till konventionell odling var det en jämn fördelning av externa och interna faktorer som påverkade beslutet.

Flera av lantbrukarna angav ekonomiska motiv både för omställningen och återgången, där omställningen till ekologisk produktion till stor del omfattade de positiva effekter som omställningen skulle medföra. Återgången till konventionell odling motiverades istället till stor del negativa faktorer som gjorde att den önskvärda situationen och ekonomin inte kunde upprätthållas och därmed togs beslutet att återgå.

Referenser

Alvesson, M. & Sandberg, J. (2011) Generating research questions through problematization. *The Academy of Management Review*. 36 (2), ss.247–271.

Bell, D., Raiffa, H., Tversky, A., Shapira, Z (1990). Decision making. Descriptive, normative, and prescriptive interactions. *Administrative Science Quarterly*. 35 (2).

Bryman, A. och Bell, E. (2013). *Företagsekonomiska forskningsmetoder*, Liber: Stockholm.

Cyert, R., March, J. (1963). *A behavioral theory of the firm*. Englewood Cliffs, Prentice Hall, NJ, USA.

Dey, I. (2008). *Grounding grounded theory*. Bingley: Emerald

Edwards, W., Fasolo, B (2001). Decision Technology. *Annual Review of Psychology*. 52 ss. 581–60.

Eisenhardt, K.M. (1989). Building theories from case study research. *Academy of management review*, 14(4), 532-550.

Gentles, S., Charles, C., Ploeg, J., McKibbin, K. (2015) Sampling in qualitative research: insights from an overview of the methods literature. *The qualitative report*. Volume 20, number 11, article 5.

Gilad, B., Levine, P. (1986). A behavioral model of entrepreneurial supply. *Journal of small business management*, 24 (4) ss. 44-53.

Guba, E. G., & Lincoln, Y. S. (1994). Competing paradigms in qualitative research. *Handbook of qualitative research*, 2(163-194), 105.

Guest, G., Bunce, A. & Johnson, L. (2006). How many interviews are enough? An experiment with data saturation and variability. *Field methods*, 18(1), 59-82.

Hansson, H. (2007) Strategy factors as drivers and restraints on dairy farm performance: Evidence from Sweden. *Agricultural systems*, 94. ss 726–737

Hoffmann, R., Wivstad, M., Mie, A., Wallenbeck, A., & Ullén, K. (2014). Varför Köpa ekologisk mat? Får vi det vi förväntar oss. *Uppsala: Swedish University of Agricultural Sciences. EPOK—Centre for organic food & farming*

Heinze, S., & Vogel, A. (2014). Reversion from organic to conventional agriculture in Germany. *Building Organic Bridges*, 2, 347-350.

Kirkwood, J. (2009). Motivational factors in a push-pull theory of entrepreneurship. *Gender in Management: An International Journal*, vol 24, ss. 346 - 364.

Kleindorfer, P. R., Kunreuther, H. C. & Schoemaker, P. J. H., (1993). *Decision Sciences - An Integrative Perspective*. Cambridge University Press, Cambridge University, USA.

- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Kuzel, A. J. (1999). Sampling in qualitative inquiry. In B. F. Crabtree & M. B. Miles (Eds.), *Doing qualitative research* (2nd ed., pp. 33–45). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Larsson Ahlqvist, A. & Wahlström, S. (2015). *Det ekologiska steget: En studie kring hinder och drivkrafter för lantbrukares val att bedriva ekologisk livsmedelsproduktion i Östergötland*. Filosofiska fakulteten. Linköping: Linköpings universitet.
- Lee, D., Newman, P., Price (1999) *Decision making in organisations*. London: Financial Times Management.
- Lund, V. Hemlin, S. Lockeretz, W. (2002). *Organic livestock production as viewed by Swedish farmers and organic initiators*. Agriculture and Human Values 19, ss 255-268.
- Lunneryd, D. (2003). *Unique decision making with focus on information use - the case of converting to organic milk*. Acta Universitatis Agriculturae Sueciae. Agraria 405 Swedish University of Agricultural Sciences (2003)
- Läpple, D. (2010). Adoption and abandonment of organic farming: an empirical investigation of the Irish drystock sector. *Journal of Agricultural Economics*, 61(3), ss 697-714
- Martin-Clouaire, R. (2017). Modelling Operational Decision making in Agriculture. *Agricultural Sciences*, vol 8, ss. 527-544.
- Morse, J. M. (1994). Designing funded qualitative research
- Padel, S. (2001). *Conversion to organic farming: a typical example of the diffusion of an innovation?* Sociologia Ruralis 41, 40–61.
- Patton, M.Q. (2005). *Qualitative research*. John Wiley & Sons.
- Robbins, S. (1992) *Essentials of organizational behavior*, 3rd ed. Prentice Hall International, Englewood Cliffs, N. J., USA.
- Robson, C. (2011). *Real World Research*. Chichester: Wiley
- Ryhänen, M., (1995) *Individual Farmers' Learning Process with Respect to Unique Decisions - A historical review of learning studies - general economics literature*. Draft paper, University of Helsinki, Department of Economics and Management, Helsinki, Finland.
- Sahm, H., Sanders, J., Nieberg, H., Behrens, G., Kuhnert, H., Strohm, R. and Hamm, U. (2013) "Reversion from organic to conventional agriculture: A review," *Renewable Agriculture and Food Systems*. Cambridge University Press, 28(3), ss. 263–275.
- Sjölin, M. (2008). *Vad skulle få en lantbrukare att ställa om från konventionell till ekologisk mjölkproduktion*. Examensarbete, Institutionen för husdjurens utfodring och vård. Uppsala: Sveriges Lantbruksuniversitet.
- Simon, H. (1968) *Administrative Behavior*. The Macmillan Company, New York, USA

Simon, H. (1960). *The new science of management decision*. New York: Harper.

Stake, R. E. (2013). *Multiple case study analysis*. Guilford Press.

Vik, J. & McElwee, G., (2011). Diversification and the Entrepreneurial Motivations of Farmers in Norway. *Journal of Small Business Management*, 49(3), ss.390–410

Wästfelt, A., & Eriksson, C. (2017). *Det svenska lantbrukets omvandling 1990-2014: Exemplet Uppsala län*. Framtidens lantbruk –djur, växter och markanvändning, SLU.

Yin, R.K., 2003. *Case study research : design and methods* 3rd ed., Thousand Oaks: Sage Publications.

Öhlmer, B., Olson, K., Brehmer (1998) Understanding farmers' decision making processes and improving managerial assistance. *Agricultural Economics*.18 (3), ss. 273-290.

Internet:

Datainspektionen, (2019). *Dataskyddsförordningen (GDPR)*.
<https://www.datainspektionen.se/lagar--regler/dataskyddsförordningen/> [2019-04-12]

Jordbruksverket (2001)- *Jordbruksstatistisk årsbok 2001*. Jönköping: Jordbruksverket
<http://www.jordbruksverket.se/download/18.7502f61001ea08a0c7fff104309/Bil2.pdf>
[2019-02-12]

Jordbruksverket (2008) *Prisutveckling och lönsamhet inom ekologisk produktion*.
Jönköping: Jordbruksverket.
<http://www.jordbruksverket.se/download/18.677019f111ab5ecc5be80001900/Rapport>
[2019-02-12]

Jordbruksverket (2017). *Ekologisk växtodling 2017 Omställda arealer och arealer under omställning*. Jönköping: Jordbruksverket.
<http://www.jordbruksverket.se/webdav/files/SJV/Amnesomraden/Statistik,%20fakta/Arealer/JO13/JO13SM1801/JO13SM1801.pdf> [2019-03-12]

Jordbruksverket (2018). *Vad är ekologisk produktion?*
<http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/miljoklimat/ekologiskproduktion/vadarekologiskproduktion.4.7850716f11cd786b52d80001021.html> [2019-02-09]

Jordbruksverket,2019a) - Villkor för ekologisk produktion - växtodling
<http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/stod/jordbrukarstod/stodochersattningar/ersattningarforekologiskproduktion/ersattningforekologiskproduktion/villkorforvaxtodling.4.4dfd5d3a1526082877c936d1.html> [2019-02-12]

Jordbruksverket (2019b) *Odling av jordbruksgrödor*.
<http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/odling/jordbruksgrodor.4.373db8e013d4008b3a18000234.html> [2019-02-09]

KRAV (2015) *Marknadsrapport 2015*. Uppsala: KRAV Ekonomisk förening.
<http://arkiv.krav.se/mr2015/marknadsrapport-2015-webb.pdf> [2019-03-12]

Regeringskansliet (2017a). *En livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet*. (Regeringens proposition 2016/17:104). Stockholm: Regeringskansliet.
https://www.regeringen.se/49192c/contentassets/13f0fe3575964442bc51816493165632/handlingsplan_lms_1702072.pdf

Regeringskansliet (2017b) *Regeringen ökar stödet till ekologiskt jordbruk*.
<https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2017/09/regeringen-okar-stodet-till-ekologiskt-jordbruk/> [2019-03-10]

SCB (2017) *Livsmedelsförsäljningsstatistik 2017*.
https://www.scb.se/contentassets/d66002c620cb4615bff5f5bea83d7fc85/ha0103_2017a01_sm_ha24sm1801.pdf [2019-02-10]

SCB (2018) *Jordbruksstatistisk sammanställning med data om livsmedel..*
https://www2.jordbruksverket.se/download/18.25e61c93165e6d4904743531/1537271565516/JS_2018v2.pdf [2019-03-09]

SMHI, (2017). *Sveriges klimat*.
<https://www.smhi.se/kunskapsbanken/klimat/sveriges-klimat-1.6867> [2019-04-10]

Nyhetsartiklar:

Hallandsposten (2014). Ekologisk odling är snart historia, 21 mars.
<http://www.hallandsposten.se/nyheter/halmstad/ekologisk-odling-%C3%A4r-snart-historia-1.1395437> [2019-03-01]

Svenska Dagbladet (2015) Färre bönder odlar ekologiskt, 27 februari.
<https://www.svd.se/farre-bonder-odlar-ekologiskt> [2019-03-02]

Bilaga 1 - Intervjuguide

Bakgrundsinformation:

Ägarstruktur, arrenderad/ägd mark, flera delägare. mm

Historia, utbildning

Brukad areal

Produktionsinriktningar, sidoverksamheter

Frågor om omställning:

När ställde ni om till ekologiskt?

Hur länge odlade ni ekologiskt?

Varför ställde ni om till ekologiskt?

Vad motiverade omställningen till ekologiskt? pull vs. push

Stämde er förväntan överens med resultatet?

Krävde eller gav omställningen stora förändringar eller möjligheter i produktionen? Ex

Investeringar, vidareförädling, gårdsförsäljning.

Krävde omställningen inhämtning av information?

Hur var er uppfattning av att odla ekologiskt? ekonomiskt, arbetsinsats, resultat på slutprodukt mm

Frågor om återställning:

Varför återgick ni till konventionell odling?

Vad motiverade beslutet? pull vs. push

Avgörande faktorer. Ex om det var ekonomiska skäl, vad påverkade detta?

Speciell händelse som påverkade beslutet?

Hur togs beslutet att återgå? Tveksamhet? Flera personer?

Uppnådde ni ert mål med att återgå till konventionell produktion?

Med andra ord, undvek ni de upplevda problemen genom att återgå till konventionell odling?

Vad hade behövt vara annorlunda för att ni skulle fortsatt producera ekologiskt?

Vad skulle behöva vara annorlunda för att ni ska ställa om till ekologiskt igen?

Tog ni med er något från den ekologiska produktionsmetoden?

Vad är er uppfattning av ekologisk växtodling?